

JAARVERSLAG
2024

Raakvlak Jaarverslag 2024
Publicatie: 2025/6
Verantwoordelijke uitgever: Jari Mikkelsen

Auteurs:	Charlotte Steyaert, Stefan Decreamer, Femke Germonpré, Jan Huyghe, Griet Lambrecht, Caroline Landsheere, Jari Hinsch Mikkelsen, Frederik Roelens, Tessa Van Esbroeck, Tom Vandelannoite en Dieter Verwerft
Beheerscomité:	Pascal Ennaert (voorzitter), Lieselotte Denolf (vice-voorzitter), Jurgen Dehaemers, Bert De Brabandere, Rik Strube, Katrien Talloen, Wim Vandenberghe en Patricia Waerniers
Adviesraad:	Anja Willaert, Sofie Baert, Conny Lambert, Hannelore Neyt, Jan Hutsebaut, Peter Debusschere, Thomas Hoeberigs, Michiel Mestdagh
Contact:	Raakvlak Kleine Pathoekeweg 44 8000 Brugge T +32 [0]50 44 50 44 E info@raakvlak.be

© Raakvlak, maart 2025

Alle afbeeldingen in deze publicatie zijn onderhevig aan het auteursrecht. Indien bij een afbeelding geen specifieke auteursrechthouder wordt vermeld, behoort het auteursrecht toe aan Raakvlak.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

Inhoud

Het 2024 van Jari Mikkelsen	4
Team Raakvlak	7
12 jaar in 12 vragen: een terugblik op het voorzitterschap van Pascal Ennaert	8
Erfgoed in Beweging: het jaar van de grote verhuis	14
De hoofdfuncties van De Pakhuizen	18
Conservatie-situatie? Leer proactief handelen tijdens en na het archeologisch terreinwerk	22
Archeologie in Brugge en Ommeland	24
Bodem van het jaar	32
In de coulissen van cel Stadsarcheologie	34
1001 adviezen! Een mijlpaal voor de adviesverlening van de IOED	38
Een nieuwe kijk op hoeves	40
Publiekswerking: fotoverslag	46
Archeologie Pop-uphuis: De Tuin van het Verleden	52
Raakvlak op school	56
Publicaties	58
Pers en sociale media	59
Agenda 2025	60

Het 2024 van Jari Mikkelsen

Aan het begin van een nieuw jaar is het tijd om te reflecteren op het voorbije vloggen 2024. Het was, en ik val in herhaling hier, een zeer druk jaar. Wij nemen ons elk jaar voor om ons te houden aan de leuze “less is more”, maar kunnen nooit neen zeggen tegen een uitdaging. Zo gaat dat met een team van gepassioneerde, gedreven collega’s.

2024 zal overgaan in de annalen van Raakvlak als het jaar van de grote verhuis, zowel van de dienst als van een groot deel van de collectie. De verhuis van de collectie zijn wij al sinds 2018 aan het voorbereiden, onder andere door een groot deel van de dozen te herverpakken volgens hedendaagse normen.

Een werkdag, week of maand als diensthoofd bij Raakvlak bestaat steeds uit een reeks geplande activiteiten, aangevuld met zeer veel ad hoc taken, problemen, vragen en suggesties. Hierdoor raken mijn vrije agendamomenten moeiteloos ingevuld. Dat is, denk ik, de realiteit als leidinggevende en wat de job extra boeiend maakt. Wat er zoal gebeurt in een Raakvlak-jaar? Ik licht graag een tipje van de sluier op, met een kleine greep uit mijn outlookagenda:

Januari

11 Raakvlak voert een archeologische opgraving uit op de binnenkoer van de stedelijke academie in de Katelijnestraat, Brugge. Een vrij goed bewaarde bodem maakt het extra interessant en wordt vakkundig bemonsterd voor natuurwetenschappelijk onderzoek.

12 Tijd om de begroting 2024 op punt zetten. Gelukkig kan ik rekenen op de deskundigheid van cel Financiën van Musea Brugge.

18 Vandaag staat bodemonderzoek in de tuinen van de Godelieveabdij in de Boeveriestraat, Brugge op het programma.

Februari

5 Administratief medewerker Stephanie Van den Broecke wisselt onze dienst met het stadhuis van Brugge. Ze wordt opgevolgd door Charlotte Steyaert.

8 Eerste adviesraad van het jaar, de krijtlijnen voor het jaar worden besproken met de vertegenwoordigers van onze 8 partnergemeentes

28 Wij krijgen tweedehands bibliotheekmeubels aangeboden, rap naar de Erfgoedfabriek om de meubels af te tekenen op de grond. Ja, wij kunnen ze gebruiken! Ze worden dezelfde dag besteld.

Maart

7 Eerste beheerscomité van het jaar. De jaarrekening 2023 wordt afgesloten, de begroting voor 2024 wordt goedgekeurd. Door de hoge inflatie is dit een steeds moeilijker oefening. De vaste kosten stijgen immers veel sneller dan de ontvangen subsidies.

13 Verhalen uit de ondergrond, de 5de editie. Het thema is wereldoorlog. Drie gastsprekers brengen een divers programma met verhalen over het krijgsgevangenkamp Vloethemveld, de uitdagingen voor een erfgoeddepot bij het bewaren van objecten uit de tweede wereldoorlog en een lezing over luchtvaartarcheologie.

14 De Emino stage van Julie Gardin loopt op zijn einde. Wij zullen haar stille humor en glimlach missen.

April

13 Twee vertegenwoordigers van de vijf Vlaamse Vikingclans komen onderhandelen met burgemeester Dirk De fauw, schepen Blontrock en onze voorzitter Pascal Ennaert. Gezien de geschiedenis worden de Vikingen niet toegelaten in het stadhuis, maar vinden de onderhandelingen plaats op de Burg zelf.

20-21 Een 70-tal Vikingen neemt de tuin van het Adornesdomein over. Het wordt een weekend vol activiteiten, gevechtstraining en vers gebakken brood. Ondanks het koude, slechte weer komen er bijna 3000 bezoekers langs.

Mei

14-16 We gaan een tweede keer op boorcampagne in het oosten van het land in opdracht van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Het beoogde eindproduct is een soilscape van het gebied: uitdagend!

23 Finissage van de reizende tentoonstelling “Gif mo goaze”. Deze succesvolle tentoonstelling werd opgesteld in maar liefst 12

gemeentes waaronder ook Brugge, Beernem, Torhout en Oostkamp.

25-26 De archeologiedagen vormen het startschot van een uitgebreid publiekstraject met de titel “De tuin van het verleden”. Een pop-up tentoonstelling gaat gepaard met regelmatige rondleidingen bij het archeologisch onderzoek in de tuin van de Godelieveabdij. Pas tegen het einde van het jaar is het publiekstraject afgerond.

Juni

12 Stad Brugge plant een complete make-over aan de voorkant van het station. Mechanische boringen tonen aan dat onder het wegdek een goed bewaarde podzolbodem aanwezig is. Een archeologisch vervolgonderzoek is nodig en wordt ingepland voor 2025.

18 Kick-off vergadering in verband met het door de Vlaamse Overheid erkende Landschapspark Zwinstreek. Later zal blijken dat Raakvlak in het bestuur zal zetelen als plaatsvervangend vertegenwoordiger in de algemene vergadering voor de werkgroep “Erfgoed”.

21 Ik werd uitgenodigd voor de opening van een leuke Playmobil-expo in het abdijmuseum Ter Duinen in Koksijde. Ook het grootseminarie van Brugge wordt hier nagebouwd. Mijn jongste dochter is onder de indruk!

28 Stad Brugge trakteert op een sportnamiddag en afterworkparty in het Minnewaterpark.

29 Mijn beurt om de pop-up tentoonstelling in de Godelieveabdij open te houden. Tussen de bezoekers in, vind ik de tijd om mijn emailachterstand weg te

werken.

Augustus

19 Stijn Casselman begint als publieksarcheoloog een 6 maanden durende BIS stage bij Raakvlak.

29 Tijd voor de befaamde Raakvlak en Erfgoedcel personeels-, familie- en vrijwilligers barbecue. Voor de laatste keer gaat dit door op onze vertrouwde locatie aan de Komvest.

September

10 Eerste verhuisketting van onze archeologische collectie uit het Ommeland depot. Dankzij de hulp van collega's uit aangesloten gemeentes en de vrijwilligersgroep van Vloethemveld werd veel werk verzet.

16 Laatste planningsvergadering: welke kantoormeubelen zullen mee verhuizen en welke niet?

18 Opstartvergadering van het door de EU co-gefinancierde project Blue4Green. Binnen dit project zal Raakvlak onderzoeken in welke mate het netwerk van de middeleeuwse watervoorziening kan bijdragen tot waterberging en -infiltratie in de binnenstad.

19 Stad Brugge heeft een nieuw opleidingsplatform geïntroduceerd: Kompas. Ik besluit om een praktische opleiding bodemkunde te geven. Een kleine groep schrijft zich in. Het waren superleerlingen, die aan het einde van de opleiding in staat zijn om de bodemtextuur met de vingers te voelen.

23 Eindelijk. Vandaag gaan wij met de dienst echt verhuizen van de Komvest naar de Erfgoedfabriek. Wij hadden hier 2 à 3 dagen voor gereserveerd, maar al na één dag is de klus geklaard.

24 Wakker worden en naar de nieuwe locatie rijden. Het is een stuk langer fietsen, maar goed voor de conditie zeker? Vandaag gaan wij onze meubels en computers installeren en dan begint de lange weg om van onze nieuwe werkplek een “thuis” te maken.

30 In plaats van een teambuildingsuitstap kiezen wij voor een teamweek, waarbij elke dag een kleine activiteit is gepland. Archeoyoga, een teletijdschine, mammoeten jagen, kubt tornooi en mijn favoriete activiteit: gele badeendjes zoeken. Er zijn 100 eendjes verstopt in de Erfgoedfabriek, tot vandaag is er nog eentje niet gevonden...

Oktober

1 De tentoonstelling “Vondsten uit vuur, Westkapelle in opgegraven verhalen” opent zijn deuren in het HEY museum te Heist. Raakvlak heeft de opgraving in de kerk van Westkapelle uitgevoerd en bijgedragen aan de tentoonstelling.

4 Al meer dan een jaar schrijven we een boek over bodems op archeologische sites. Vandaag bespreken wij het hoofdstuk over de podzolbodem; mijn favoriet!

4 In het Stadhuis van Brugge wordt het boek “De wereld van Marcus Gerards” voorgesteld. Ook Raakvlak heeft bijgedragen met een artikel.

7 Met een beetje weemoed dragen wij het huisvaderschap van de site Komvest over aan Erfgoedcel Brugge.

13 Vol spanning volg ik de gemeenteraadsverkiezingen op. Welke impact zullen de resultaten voor Raakvlak hebben?

15 Vandaag is het de eerste verhuisdag van de gigantische Brugse archeologische collectie. Wij krijgen versterking vanuit het Atelier van Musea Brugge om de delicate stukken uit de collectie te verhuizen.

16 Verhalen uit de ondergrond, de 6de editie al. Deze keer krijgen we drie lezingen over onderzoek in het kader van de opgraving van de Eekhoutabdij in het centrum van Brugge.

21 Filip Bauwens begint aan een stage van 6 maanden via Emino. Hij zal het erfgoeddepot ondersteunen.

November

4 Tessa Van Esbroeck keert tijdelijk terug naar Raakvlak. Ze komt mij gedeeltelijk vervangen tijdens mijn 6 maanden durende ouderschapsverlof. Het coördineren van de uitwerking van een nieuw beleidsplan schrikt haar niet af!

13 Na drie jaar loopt de tentoonstelling "Brugge in het jaar 1000" op de zolder van het Gruuthusemuseum op zijn einde. Vandaag beginnen wij met het ontmantelen ervan. Alles wordt zorgvuldig verpakt en naar de Erfgoedfabriek gebracht.

20 Ik keer terug naar mijn eerste werkgever UGent en geef een lezing over de "Veldhandleiding voor het beschrijven van bodems bij archeologisch onderzoek in Vlaanderen" aan archeologiestudenten. Ik ben niet zo zeker dat alle studenten mijn passie voor bodems delen...

24 De film "Apple Cider Vinegar" wordt vertoond op het Docfest in Brugge. In deze film wordt de wondere wereld van natuurstenen verfilmd. Samen met Thomas Wets van Dienst Monumentenzorg en Erfgoedzaken (Stad Brugge) organiseren wij aansluitend op de filmvoorstelling een stenenwandeling door de straten van Brugge.

26 Raakvlak en het Vlaams Depotnetwerk organiseren de studiedag "Conservatiesituatie? Leer proactief handelen tijdens en na het archeologisch terreinwerk". Het wordt een zeer geslaagde dag. Trots op mijn team!

December

3 Samen met een aantal collega's gaan wij naar de stadsband de "Civil Servants", met twee Raakvlakkers als bandlid, kijken. Het was de moeite! De opbrengst van de avond gaat naar de Warmste Week. Wij beslissen dan ook

vlug om "eentje" in het café te gaan drinken.

4 In allerijl rapen wij het team samen voor enkele dagen veldwerk op een kleine, maar interessante site aan de Oude Burg. Geïnteresseerd? Dieter werkt nog aan het eindrapport.

4 Het laatste beheerscomité van deze beleidsperiode. Na 12 jaar voorzitterschap nemen wij afscheid van Pascal Ennaert, die schepen is geworden in Brugge. Als bedanking voor hun inzet trakteren wij op een gezellige avond in een Brugs restaurant tijdens het lichtfestival: een mooi decor voor gedreven politici met passie voor erfgoed.

19 Tijd voor het maandelijkse directie cultuuroverleg. Ik verneem dat Raakvlak toch niet van cluster zal veranderen. Wij blijven als dochterdienst onder Musea Brugge.

19 Een kerstverlof kan niet beginnen voordat ik eerst mijn team en onze vrijwilligers op Deense æbleskiver getrakteerd heb (een soort poffertjes).

24 Tijd om rond de kerstboom Deense kerstliedjes te zingen met mijn lieve familie en de batterijen op te laden voor het werkjaar 2025.

Team Raakvlak

Raakvlak is de Intergemeentelijke Onroerenderfgoeddienst (IOED) van Brugge en Ommeland. Ons werkingsgebied omvat naast Brugge ook Beernem, Damme, Jabbeke, Knokke-Heist, Oostkamp, Torhout en Zedelgem. Onder Raakvlak vallen vier cellen: het onroerenderfgoeddepot 'De Pakhuizen', de cel IOED Brugge en Ommeland, de cel Aardewerk archeologisch onderzoek en de cel Stadsarcheologie.

Met het hele team van Raakvlak staan we altijd klaar om onze passie voor archeologie, depotwerking, bouwkundig en landschappelijk erfgoed te delen met het brede publiek.

Raakvlak: Femke Germonpré, Caroline Landsheere, Jari Mikkelsen, Charlotte Steyaert, Jorgen Van de Walle, Tessa Van Esbroeck (hier niet op de foto), Serge Van Liefveringe, Björn Verbeke

Onroerenderfgoeddepot De Pakhuizen: Jan Huyghe, Griet Lambrecht

IOED Brugge en Ommeland: Stefan Decraemer, Tom Vandelannoite

Aardewerk Archeologisch onderzoek: Femke Germonpré, Dieter Verwerft

Stadsarcheologie: Caroline Landsheere, Frederik Roelens

Jari Hinsch Mikkelsen
12/2/2025

12 JAAR IN 12 VRAGEN

Een terugblik op het voorzitterschap van Pascal Ennaert

Na twaalf jaar neemt Pascal Ennaert afscheid als voorzitter van het beheerscomité van Raakvlak. Een periode waarin hij niet alleen de organisatie zag evolueren, maar waarin hij ook zelf zijn stempel drukte op het beleid en de werking van de Intergemeentelijke Onroerendergoeddienst.

Twaalf jaar, twaalf vragen. Met die insteek blikten we samen met Pascal Ennaert terug. Hoe kijkt hij terug op de voorbije jaren? Wat waren de hoogtepunten en de uitdagingen? En welke toekomst ziet hij voor Raakvlak?

1. Wat motiveerde je om destijds voorzitter te worden van het beheerscomité van Raakvlak?

Pascal Ennaert: "Goh, eerlijk: het voorzitterschap is gewoon in mijn schoot gevallen. Aan het begin van een legislatuur worden een aantal functies verdeeld, meestal in overleg tussen de politieke partijen. Zo werd ook het voorzitterschap van het beheerscomité toegewezen, en toevallig kwam het bij mij terecht.

Toevallig, maar zeker niet ongewenst. Het sloot perfect aan bij mijn interesses. Ik ben ooit leraar geschiedenis geweest, dus die passie zat er sowieso al in. Daarnaast was ik de laatste twintig jaar professioneel actief in de erfgoedsector. In die zin voelde het echt als thuiskomen. Alles wat met geschiedenis en erfgoed te maken heeft, boeit me enorm. Als je bij mij thuis zou komen, zou je meteen zien waar mijn interesses liggen: mijn boekenkast staat vol non-fictie over geschiedenis.

Het is dus niet dat ik expliciet

gesolliciteerd heb voor de functie. Achteraf gezien zou ik dat misschien wel gedaan hebben, maar nu kan dat jammer genoeg niet meer."

2. Twaalf jaar voorzitterschap brengt onvermijdelijk uitdagingen met zich mee. Wat zijn de grootste uitdagingen geweest in deze periode?

Pascal: "Allereerst waren er in het begin financiële uitdagingen. Archeologen zijn enorm boeiende mensen, maar boekhouden is meestal niet hun sterkste kant. Dat zorgde soms voor de nodige kopzorgen." (lacht)

"Daarnaast is Raakvlak ondertussen uitgegroeid tot een Intergemeentelijke Onroerendergoeddienst (IOED), wat betekent dat we – in tegenstelling tot wat veel mensen denken – niet enkel met archeologie bezig zijn, maar ook met monumenten en landschappen. Dat is een hele brede waaier, en die uitbreiding brengt uitdagingen met zich mee. Hoe bewaak je de focus? Hoe zorg je ervoor dat er voldoende middelen en personeel zijn om al die taken

op te nemen? Dat was een voortdurend aandachtspunt in onze vergaderingen.

Ook de Vlaamse regelgeving wordt alsmaar uitgebreider en moeilijker om op te volgen. Bovendien wordt Raakvlak daar steeds sterker in geresponsabiliseerd. Dat betekent dat wij niet alleen de vertaalslag moeten maken naar de lokale besturen, maar ook steeds meer voor die lokale besturen beheerstaken moeten opnemen. Dat was, en blijft, een flinke uitdaging."

3. Je hebt ook mee het huidige beleid van Raakvlak helpen vormgeven. Op welke verwezenlijkingen ben je het meest trots?

Pascal: "Vanaf het begin heb ik gezegd: archeologie kan gevoelig liggen. Het kan vertragingen veroorzaken bij bouw- en infrastructuurprojecten en brengt vaak hoge kosten met zich mee. Dat maakt het niet altijd evident om draagvlak te creëren, zowel bij beleidsmakers als bij het brede publiek.

Hoe verander je die perceptie?

← Pascal Ennaert met Femke Germonpré en Caroline Landsheere

"ALS VOORZITTER BEN JE EEN BEVOORRECHTE GETUIGE VAN WAT ER IN DE GROND VERBORGEN LIGT."

Door mensen actief te betrekken bij de geschiedenis van hun eigen omgeving. De sleutel ligt in educatie. Je moet mensen meenemen in het verhaal van hun streek, hen tonen wat onder hun voeten verborgen zit. Daarom heb ik vanaf het begin er de nadruk op gelegd dat we moeten investeren in een sterke educatieve werking. En dat is wonderwel gelukt. Maar dat is niet alleen mijn verdienste, ik heb het gewoon op de agenda gezet.

En die inspanningen hebben jullie geen windeieren gelegd. Archeologie wordt vandaag niet langer als iets negatiefs gezien. Er is een brede interesse, ook in de gemeenteraad. Dat is een enorme vooruitgang. Toch zie ik nog groeikansen. Tot

nu toe lag de educatieve focus vooral op archeologie, maar misschien is het tijd om dat verder te verbreden naar andere aspecten van de werking, zoals monumentenzorg en landschappen. Daar zit volgens mij nog veel potentieel."

4. We hebben al lichtjes aangeraakt dat Raakvlak zich de afgelopen 12 jaar enorm heeft ontwikkeld. Hoe heb jij die evolutie ervaren?

Pascal: "De groei en verbreding van de focus van Raakvlak zijn zowel een positieve ontwikkeling als een uitdaging. De Vlaamse overheid heeft steeds meer verantwoordelijkheden doorgeschoven naar de lokale besturen. Op zich is dat goed, en logisch,

want erfgoed verdient een sterke verankering op lokaal niveau. Maar de financiële en praktische ondersteuning volgen niet automatisch. Lokale besturen krijgen dus extra taken, maar moeten zelf zoeken naar extra middelen en personeel om die op te nemen. En dat is niet evident.

De Vlaamse overheid hangt ook als een soort schoonmoeder boven de lokale besturen. Lokale besturen worden gevraagd hun erfgoed goed te beheren, maar Vlaanderen blijft centraal regels vastleggen. Dat leidt soms tot schizofrene situaties op het terrein. Als we ons onroerend erfgoed ook in deze eeuw actief willen inzetten, moeten we sommige stringente voorschriften durven

herbekijken, bijvoorbeeld wat zonnepanelen of toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers betreft.”

5. Sta ons toe om even de focus te leggen op het persoonlijke aspect. Jij hebt veel voor ons betekend, maar wat heeft het voorzitterschap voor jou persoonlijk gebracht?

Pascal: “Eerst en vooral heb ik ontzettend veel toffe mensen leren kennen. Het team van Raakvlak is echt een hechte groep. Dat is bijzonder, want zo’n samenwerking in een positieve sfeer maakt het alleen maar leuker.

Daarnaast heeft het voorzitterschap mijn kennis over de regio verrijkt. Ik heb Brugge en het ommeland beter leren kennen. Er zijn plekken waar ik vroeger nauwelijks iets over wist, maar die ik dankzij Raakvlak nu met heel andere ogen bekijk. Neem nu Vloethemveld in Zedelgem/Jabbeke: ik kende de naam wel, maar de geschiedenis ervan was me totaal onbekend. Door Raakvlak heb ik dat verhaal echt leren kennen.

Ook de verschillende archeologische ontdekkingen hebben een diepe indruk op me nagelaten. Als voorzitter

ben je een bevoorrechte getuige van wat er in de grond verborgen ligt. Denk aan de opgraving van de leerlooierij aan de Potterierei, of de opgraving van een loden kist op de site van Brusk. Dat zijn momenten waarop ik echt onder de indruk was van wat er onder onze voeten schuilt. Het bijzondere is dat je als voorzitter vaak al maanden op voorhand weet wat er ontdekt is, nog voor het grote publiek erover hoort. Dat gaf me telkens weer het gevoel deel uit te maken van iets unieks.”

↓ *Pascal Ennaert krijgt een archeologische plaktattoo tijdens de Archeologiedagen*

“ELKE PARTNERGEMEENTE HEEFT BEPAALDE VERWACHTINGEN, MAAR VAAK WORDT NIET INGEZIEN DAT WANNEER JE DIE VERWACHTINGEN UITSPREKT, JE OOK BEREID MOET ZIJN OM ER FINANCIËEL IN BIJ TE DRAGEN.

HET IS VOOR MIJ BELANGRIJK OM TE BENADRUKKEN DAT AMBITIES NIET LOS KUNNEN STAAN VAN DE BEREIDHEID OM DE NODIGE MIDDELEN TE VERSCHAFFEN. WIE A ZEGT, MOET OOK B ZEGGEN.”

6. Welke zijn zo de meest bijzondere momenten of anekdotes die je altijd gaan bijblijven?

Pascal: “Een van de hoogtepunten waren de jaarlijkse teamactiviteiten, zoals de familiebarbecues. Collega’s nemen dan hun familie mee, waardoor je de kans krijgt om de persoonlijke kant van de teamleden te leren kennen. Ik koester ook warme herinneringen aan de vergaderingen, die stevast gepaard gingen met lekkere traktaties. We werden altijd in de watten gelegd, soms zelfs met zelfgebakken taart door de poetsvrouw. Er heerste echt een unieke en gemoedelijke sfeer die je niet op veel andere plaatsen aantreft.

En dan zijn er natuurlijk de vele publieksevenementen. Het enthousiasme waarmee het team bezoekers weet te boeien, is bewonderenswaardig. Bijvoorbeeld Caroline die je archeologische toekomst voorspelde als Madame Sue Laterre gaat mij altijd bijblijven. Het ontroert mij soms, hoe archeologie zowel kinderen als hun ouders even veel kan boeien. Ik ken niet veel onderwerpen waarbij dat zo vanzelfsprekend het geval is.”

7. Hoe heb je de samenwerking eigenlijk ervaren met de andere leden van het beheerscomité?

Pascal: “Als bijzonder positief, ongeacht de politieke kleur. Vrienden is misschien een groot woord, maar ik zou ondervoorzitter Lieselotte Denolf bijvoorbeeld zeker omschrijven als een goede kennis. Het klikt gewoon.

Ik herinner me wel een voorval van een nieuw lid dat tijdens een vergadering met slaande deuren vertrok vanwege de lengte van de vergadering. Dit was echter de uitzondering. De meeste leden, zelfs degenen die aanvankelijk weinig voorkennis hadden, ontwikkelden al snel een passie voor het werk van Raakvlak. Zo toonde Joachim Coens tijdens zijn tijd in het beheerscomité een oprechte interesse, wat niet zo voor de hand ligt als drukbezet burgemeester.

De leden van het beheerscomité zijn oprecht betrokken. Dat heeft ook binnen het comité geleid tot een sterk teamgevoel. Daarbij zet iedereen zich in voor de goede zaak, wat de effectiviteit en cohesie van het comité ten goede komt. We trekken allemaal aan hetzelfde zeel.”

8. Is dat dan een van de eigenschappen die je zelf belangrijk vond als voorzitter? Die oprechte betrokkenheid?

Pascal: “Oprechte betrokkenheid was zeker belangrijk, maar als voorzitter vond ik nog andere eigenschappen cruciaal. Ik zag het als mijn taak om inzichten bij te brengen, zowel politiek, zakelijk als maatschappelijk. Soms was het belangrijk om het team eens met beide voeten terug op de grond te zetten, want dat is ook wel eens nodig.

Daarnaast vond ik het ook belangrijk om strategie bij te brengen. Het team is zo gedreven en overtuigd van het belang van hun werk dat er soms iemand moet zijn die het bredere kader bewaakt

en helpt om ideeën ook echt gerealiseerd te krijgen. Dat zie je trouwens vaker in de culturele sector: mensen zijn zo gepassioneerd dat ze soms het grotere geheel uit het oog verliezen. En ja, erfgoed is de kers op de taart, maar zonder taart heb je ook geen kers.”

9. Na de verkiezingen ziet ons beheerscomité er compleet anders uit. Daarbij komt er ook voor jou een opvolger. Wat zijn volgens jou de grootste uitdagingen voor onze nieuwe voorzitter?

Pascal: “De grootste uitdagingen voor mijn opvolger zullen volgens mij vergelijkbaar zijn met de obstakels die ik zelf heb ervaren. De beheersbaarheid van alles, van de talloze verwachtingen, zal een belangrijke uitdaging zijn. Elke partnergemeente heeft bepaalde verwachtingen, maar vaak wordt niet ingezien dat wanneer je die verwachtingen uitspreekt, je ook bereid moet zijn om er financieel in bij te dragen.

Het is voor mij belangrijk om te benadrukken dat ambities niet los kunnen staan van de bereidheid om de nodige middelen te verschaffen. Wie A zegt, moet ook B zeggen. Je kunt niet verwachten dat er educatieve evenementen voor duizenden mensen georganiseerd worden zonder daar zelf een bijdrage aan te leveren.

Daarnaast denk ik dat het belangrijk blijft om een blijvende focus te hebben op de kerntaken en de beheersbaarheid van de kosten. Het blijft dus een delicate balans tussen ambities, verwachtingen en

realistische uitvoering.”

10. Heb je nog advies voor de nieuwe voorzitter om dat te doen?

Pascal: “Mijn advies voor de nieuwe voorzitter zou zijn om rustig te blijven, zelfs in uitdagende tijden. Dit betekent ook dat je kritische vragen moet stellen en niet zomaar in alles kan meegaan, omdat je nu eenmaal niet alles kunt doen. Kritische vragen stellen is niet om moeilijk te doen, maar om vooruitgang te boeken. De kunst is rustig te blijven, zelfs als je niet altijd de antwoorden krijgt waar je op hoopt. Kalmte zal je redden.”

11. Je bent nu schepen in Brugge. Blijf je toch nog op een of andere manier betrokken, ofwel bij Raakvlak of het bredere erfgoedveld?

Pascal: “Ik blijf alles op de voet volgen, vooral als er toonmomenten of activiteiten zijn en ik me daarvoor kan vrijmaken. Het is iets waar je je met plezier voor inzet, omdat het zo waardevol is. Mijn agenda is vaak vol, maar Raakvlak zit sowieso in mijn hart, dus ik ga proberen om evenveel als vroeger aanwezig te zijn. Bij jullie krijg je altijd waar voor je -meestal gratis- geld.

Langs de andere kant, blijf ik sowieso betrokken wat betreft de financiële kant. Ik weet dat vroeg of laat financiële vragen op me afkomen als schepen. Ik heb altijd al geprobeerd om jullie voorzichtig te adviseren en te matigen als het moet. Zo was er steeds grote ijver om in te schrijven op projecten om financiële middelen binnen te halen. Maar dat is niet vanzelfsprekend. Omdat

projecten soms afwijken van de kerntaken en zowat altijd een onevenredige werklast met zich mee brengen. Het is een valkuil waar veel organisaties in terechtkomen, en ik hoop dat Raakvlak die balans goed weet te behouden.”

12. Dan willen we graag afsluiten met een blik op de toekomst. Als je een wens zou mogen uitspreken voor de toekomst van Raakvlak, wat zou dat dan zijn?

Pascal: “Ten eerste zou ik graag zien dat Raakvlak in Brugge weer het eerste aanspreekpunt wordt voor het archeologische veldwerk. Door de Vlaamse decreten is dat niet altijd makkelijk, maar ik ben ervan overtuigd dat Raakvlak veel archeologische projecten beter zelf kan uitvoeren dan ze uit te besteden. Raakvlak kent de stad goed, niet alleen op cultureel-historisch vlak, maar ook de verschillende diensten en processen binnen de stad, wat de garantie biedt voor een vlotte afwerking. En dan heb ik over de betaalbaarheid nog niks gezegd.

Mijn tweede wens is misschien wat ambitieuzer: ik zou het geweldig vinden als de abdijsite Ter Doest in Lissewege verder kan worden verkend en gevisualiseerd in het landschap. Het is een prachtig project, maar de economische situatie maakt het moeilijk om dit op korte termijn te realiseren. Het is een grote uitdaging die niet alleen Raakvlak aangaat, maar het zou een fantastisch project zijn als het ooit uitgevoerd kan worden.

Tot slot gaat mijn derde wens

over digitalisering. Ik ben ervan overtuigd dat dit een cruciaal punt is om zowel het brede publiek als het internationale onderzoek verder van het belang van onze collectie te overtuigen!”

Bedankt Pascal. Voor dit interview en voor de voorbije twaalf jaar.

Tijdens het laatste beheerscomité eind 2024 werden de bestuursleden door Raakvlak getraakteerd. Van links naar rechts zien wij Rik Strubbe (Damme), Wim Vandenberghe (Jabbeke), Pascal Ennaert (Brugge), Lieselotte Denolf (Torhout), Bert De Brabandere (Knokke-Heist), Katrien Talloen (Oostkamp), Jari Hinsch Mikkelsen (Raakvlak) en Stefan Decraemer (Raakvlak). Niet op de foto: Patricia Waerniers (Beernem) en Jurgen Dehaemers (Zedelgem).

Een dikke merci!

Raakvlak is een samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid, zoals bepaald in het decreet over het lokaal bestuur (22/12/2017). Artikel 395 schrijft voor dat elk deelnemend bestuur één afgevaardigde aanduidt voor het beheerscomité. Deze afgevaardigden worden gekozen uit de gemeenteraadsleden, schepenen of de burgemeester.

Achter deze droge regelgeving schuilen echter acht bijzondere mensen!

Acht mensen die zich met hart en ziel inzetten voor de lokale politiek.

Acht mensen met een passie voor erfgoed, een visie op de toekomst en een enorme gedrevenheid.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018 werden de volgende mandatarissen afgevaardigd in het beheerscomité van Raakvlak:

Patricia Waerniers (schepen, Beernem)
Pascal Ennaert (voorzitter en raadslid, Brugge)
Rik Strubbe (schepen, Damme)
Wim Vandenberghe (schepen, Jabbeke)
Bert De Brabandere (schepen, Knokke-Heist)
Katrien Talloen (schepen, Oostkamp)
Lieselotte Denolf (vicevoorzitter en schepen, Torhout)
Jurgen Dehaemers (schepen, Zedelgem)

Het was een plezier om jullie 3 à 4 keer per jaar te mogen ontvangen. Meestal op kantoor bij Raakvlak, maar ook op verplaatsing, bijvoorbeeld tijdens de archeologische tentoonstellingen in Jabbeke (2021) en Knokke-Heist (2019). Samen hebben we jaarrekeningen, begrotingen en budgetten onder de loep genomen, besproken en bijgestuurd. Samen hebben we ontelbare erfgoedpareltjes bewonderd in zorgvuldig voorbereide presentaties. Bij elke bijzondere archeologische vondst zagen we de verborgen archeoloog in jullie ontwaken! En natuurlijk – zoals het in Vlaanderen hoort – werd een lange avondvergadering soms vergezeld van een lokale lekkernij.

De afgelopen zes jaar brachten heel wat uitdagingen: corona, inflatie, economische recessie en oorlog in Europa. Maar samen hebben we Raakvlak door woelige wateren geloodst. Dankzij jullie inzet groeide onze publiekswerking uit tot een sterk merk, met kwaliteitsvolle archeologische activiteiten in het veld, tentoonstellingen, lezingen en online projecten.

Beste Bert, Jurgen, Katrien, Lieselotte, Pascal, Patricia, Rik en Wim: een dikke merci!

Jari Hinsch Mikkelsen
Diensthooft Raakvlak

ERFGOED IN BEWEGING

Het jaar van de grote verhuis

2024 was een bijzonder jaar voor het onroerenderfgoeddepot. Na een lange periode aan voorbereidingen was het eindelijk zover, de eerste bakken en dozen met archeologische vondsten werden verhuisd naar onze nieuwe locatie: De Erfgoedfabriek. Vanaf september namen we ook de bureauruimtes in gebruik. We delen het gebouw met Musea Brugge en het Kostuumatelier. Het beschikt over verschillende, geklimatiseerde depotruimtes, een groot, niet-geklimatiseerd depot en moderne faciliteiten, zoals kantoren, een fotostudio, een educatieve ruimte, een koelcel en werkruimtes voor onderzoek en verwerking van vondsten en stalen.

De voorbije jaren werden reeds verschillende ruimtes bemeubeld met nieuwe, tweedehands of gerecupereerde rekken. Begin 2024 kregen we goed nieuws: het grote, niet-geklimatiseerde depot van 900 m² kwam aan de beurt. In de zomer werd er een indrukwekkend, twee verdiepingen hoog compactusrek geïnstalleerd in het deel voor Raakvlak (450 m²). Dit rek is bedoeld voor de langdurige bewaring van stalen en aardewerkvondsten uit archeologisch onderzoek. Eind december werd de rest van deze ruimte voorzien van paletstellingen. Op één rek kan Raakvlak terecht met de zwaarste natuurstenen vondsten. De rest van de hal zal gebruikt worden door Musea Brugge, die er haar stenencollectie in zal onderbrengen.

Al enkele jaren werken we intensief aan de voorbereiding van de verhuis. Alle dozen met vondsten en stalen worden gecontroleerd, beter verpakt, gelabeld en gewogen. Daarnaast werd vooral ingezet op het aanpassen en voorbereiden van het digitale inventarissysteem Atlantis. Voortaan is nu een digitale plaatsbepaling mogelijk en

kunnen de gelabelde dozen, vondsten en depotplaatsen aan elkaar gelinkt worden met behulp van QR-codes. In verschillende depotruimtes zijn internettoegangen voorzien waardoor de gegevens van op de etiketten kunnen worden ingelezen. Dit systeem zal het beheer en de plaatsbepaling van de vele vondsten in het depot eenvoudiger maken.

Tegen eind 2024 is zo 'n 70% van het depot verhuisd. We verwachten dat de volledige collectie midden 2025 op de nieuwe locatie zal staan. Dankzij deze nieuwe locatie kunnen we onze groeiende collectie onder optimale omstandigheden bewaren voor toekomstige generaties.

↑ Links: zicht op een gevuld compactusrek in het nieuwe depot
Rechts: overzicht van het nieuwe depot

De verhuis in cijfers

15

vierkante meter
vloeroppervlakte koelcel

30,7

ton archeologische objecten
werd in 2024 verhuisd.
Dat komt overeen met vijf
Afrikaanse olifanten

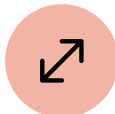
450

vierkante meter
vloeroppervlakte niet
geklimatiseerd depot voor
Raakvlak

7.355

vierkante meter totale
vloeroppervlakte in de
Erfgoedfabriek

102

vierkante meter
vloeroppervlakte
geklimatiseerd depot voor
Raakvlak

5,5

kilometer aan legplanken op de
elektrische compactusrekken.
Dat zijn bijna 14 rondjes op een
atletiekpiste

10.000

dozen met archeologische
vondsten

35

sites jaarlijkse aangroei in ons
depot

33

paar helpende handen,
verdeeld over de verschillende
verhuisdagen

De verhuis in beeld

→
(1, 10) Alle dozen worden uit de rekken gehaald en met een verhuisketting op paletten geplaatst
(2, 7, 13, 9) Paletten worden met de heftruck uit de depots gehaald en via de parking van Genencor naar de benedenverdieping van de pakhuizen gebracht
(6) Alle paletten worden beschermd met plastic
(4) Hulp van de leden van de adviesraad
(5) Een lege klimaruimte
(12) Onze nieuwe bibliotheek
(3) Ook onze oude vergadertafel verhuist mee naar de Erfgoedfabriek
(8) Eerste groepsfoto op de nieuwe locatie
(14) Een spelletje Kubb tijdens onze teambuilding doet het terrein al meer als thuis aanvoelen
(11) Er zijn 100 gele eendjes verstopt in het gebouw, wie vindt er het meest?

DE HOOFDFUNCTIES VAN DE PAKHUIZEN

1 Loketfunctie

In 2024 ontving het depot 146 uiteenlopende vragen. Inwoners uit onze regio klopten vooral bij ons aan met vragen over deponeringen, schenkingen, de determinatie van vondsten, het gebruik van foto's en het raadplegen van onze bibliotheek. Wetenschappelijke instellingen, archeologische bedrijven, musea en gemeentebesturen vroegen vooral ondersteuning bij bruiklenen, tentoonstellingsorganisaties, onderzoek, publicaties, gidsbeurten en het inzien van stukken uit het depot of de bibliotheek.

Daarnaast kregen we regelmatig verzoeken om foto's in hoge resolutie voor publicaties en studies, zowel nationaal als internationaal. Dit jaar kwamen er vragen uit onder andere Groot-Brittannië, Polen, Frankrijk, Nederland, Duitsland en Portugal.

Een bijzondere vraag kwam van de Confrérie van het Heilig Bloed. Zij vroegen onze hulp bij een vraag van een Poolse barnsteenskundige die onderzoek doet naar het 'Kroontje van Maria van Bourgondië' dat te zien is in het Museum van de Basiliek van het Heilig Bloed.

2 Ondersteuning van onderzoek

In 2024 boden we onder andere onze medewerking aan volgende onderzoeken:

1. Uitgebreide materiaalstudie beerput Woensdagmarkt/Spanjaardstraat (Maxime Poulain e.a. UGent/AOE/Raakvlak)
2. Syntheseonderzoek en tentoonstelling: ALIMENT, een onderzoek naar de evolutie van het rund van de late middeleeuwen tot de 19de eeuw (VUB). – Ben Gruwier
3. Masterproef UGent: Slijpstenen uit Eidsborg in de Zwinstreek, een onderzoek naar de verspreiding en het gebruik van lichtgrijze schist slijpstenen uit Noorwegen binnen noordwest-Europa in de middeleeuwen. – Fien Naessens
4. Masterproef UGent: Middeleeuws glas onder de loep. Studie naar glascontexten uit Brugge tussen 1250 en 1550. – Lieselotte Desnerck
5. Start Masterproef UGent: werktitel: Middeleeuwse kammen uit Brugge – Phaedra Vanlaere
6. Syntheseonderzoek en publiekswerking: Vroeg La Tène-occupatie ten westen van de Schelde - Baac en Monument Vandekerckhove
7. Opstart historische materialenbibliotheek, Howest Brugge

3 Versterking in het depot: jobstudenten, stagiairs en vrijwilligers

Deze zomer kreeg het depot extra hulp van twee jobstudenten, Seppe en Thibault. Zij voerden diverse taken uit ter voorbereiding van onze aanstaande verhuis.

Daarnaast volgden twee studenten archeologie van de UGent, Laura en Eva, een onderzoeksstage bij ons. Deze stage maakt deel uit van het masterprogramma archeologie en biedt studenten de kans om praktijkervaring op te doen. Ze helpen mee met de verwerking van opgravingsresultaten, de studie van archeologische objecten en materialen en voeren wetenschappelijke analyses of communicatieprojecten uit. Laura werkte mee aan de inventarisatie en digitale ontsluiting van onze oude collectie, terwijl Eva onderzoek deed naar middeleeuwse beschilderde grafkelders.

In 2024 startte ook Filip als administratief stagiair via Emino Coaching & Tewerkstelling in Brugge. Tijdens zijn opleidingsstage maakt hij kennis met de volledige werking van het depot, met een bijzondere focus op de registratie van de collectie.

Ook dit jaar mochten we rekenen op de inzet van negen vrijwilligers die wekelijks een halve dag kwamen helpen. De focus van hun werkzaamheden is verschoven van het puzzelen naar het ondersteunen bij het herverpakken van archeologische objecten volgens de hedendaagse normen. Daarnaast dragen ze bij aan het maken van foto's en het inventariseren van objecten.

← Ribbelbeker in glas gevonden aan de Garenmarkt

↑ Vaasje in majolica, Woensdagmarkt.
Inventarisnummer 96001/1/3/3830

➤ Houten (luizen)kam gevonden op 't Zand.
Inventarisnummer BR99/Z/1/10D

➔ Schouw die deel uitmaakt van destillatie apparatuur,
afkomstig van de opgraving aan de Woensdagmarkt
Inventarisnummer: 96001/1/3/3832

4

Bruiklenen

In totaal hadden we in 2024 tien nieuwe bruikleenaanvragen voor een geheel van 66 objecten. Deze waren te zien op volgende tentoonstellingen:

1. 'Testerep en het verzonken Oostende' vanaf 21 december 2024 tot 20 april 2025 in de Venetiaanse Gaanderijen in Oostende.
2. 'Vondsten uit vuur – Westkapelle in opgegraven verhalen' vanaf 2 oktober 2024 tot 9 maart 2025 in het HEY Museum in Knokke-Heist.
3. Het vernieuwde Speelgoedmuseum in Mechelen
4. 'Van Kelten tot de Pélichy' van 31 augustus tot en met 29 september 2024 in de Heilig Hartkerk te Izegem.
5. Nieuwe vaste tentoonstelling Erfgoedsite Ename
6. 'Vrolijk, Vrij & Vunzig' van 30 maart tot 1 december 2024 in de Koninklijke Zaal van het Yper Museum.
7. "ALIMENT. Over Koetjes en Kalfjes" van 10 februari tot en met 18 februari 2024 op de Kinderboerderij De Zeven Torentjes te Brugge

Drie bruiklenen hadden betrekking op vondsten voor wetenschappelijke activiteiten. Zo werd dierlijk botmateriaal van een middeleeuwse botbewerker in de Langestraat gebruikt tijdens de *hands on* op de Medieval Studies Day 2024 in Gent en werden vondsten van de Woensdagmarkt en de Potterierei getoond op de studiedag voor middeleeuws en postmiddeleeuws aardewerk in Leuven.

Naast deze nieuwe tijdelijke opstellingen worden vondsten uit het depot ook nog tentoongesteld in de vaste opstelling van verschillende musea en andere instellingen zoals Het Hanze Museum in Lübeck, het Gruuthusemuseum, Museum Onze Lieve Vrouw ter Potterie, Sint Janshospitaal, Het Diamantmuseum, het Stadhuis van Brugge en Vloethemveld in Zedelgem/Jabbeke. De nieuwe aanvragen samen met deze langdurige bruiklenen zorgden ervoor dat er dit jaar 312 voorwerpen uit ons depot ergens opgesteld stonden in binnen- en buitenland.

Daarnaast hadden we ook een eigen langdurige tentoonstelling. Van 9 december 2021 tot en met 15 november 2024 kon je in het Gruuthusemuseum de expo 'Verhalen uit de Ondergrond. Brugge in het jaar 1000' bezoeken. De periode rond het jaar 1000 was een belangrijk scharniermoment in de geschiedenis van de stad. De expo toonde enkele belangrijke archeologische sites in en rond de stad en bracht een collectie topvondsten uit de regio samen. Van de burcht van de graaf tot bij de schapenboeren in de kustvlakte. Van de velden op de arme zandgronden tot de eerste handelscontacten met Scandinavië... Met vondsten als walvisbot, schaatsen, juwelen en een berenschedel. Midden november werd deze expo ontmanteld. We verzamelden nog een laatste keer de 'Vragen voor de Stadsarcheoloog' en brachten alle bruiklenen terug naar de juiste eigenaars.

Bedankt aan iedereen die de expo bezocht heeft!

5

Deponeringen

Eén van onze kerntaken is het opnemen en bewaren van archeologische ensembles. Zowel de archeologische vondsten als de opgravingsdocumenten uit ons werkingsgebied worden samen in ons depot bewaard. Op deze wijze is alle informatie uit het Brugse Ommeland steeds samen beschikbaar voor toekomstig onderzoek. In 2024 werden zo 47 archeologische ensembles in ons depot gedeponeerd.

- ← Opstelling van vondsten in het speelgoedmuseum in Mechelen
- De expo ALIMENT. Over Koetjes en Kalfjes in de kinderboerderij.
- Afbraak expo Verhalen uit de Ondergrond. Brugge in het jaar 1000
- Affiche expo Testerep en het verdronken Oostende

CONSERVATIE-SITUATIE?

Leer proactief handelen tijdens en na het archeologisch terreinwerk

Het erkend onroerendergoeddepot van Raakvlak, De Pakhuizen, heeft een samenwerkingsovereenkomst met de Vlaamse overheid (2022-2027). Hierin staan onder meer doelstellingen die te maken hebben met de registratie en digitale ontsluiting van de ensembles in het depot. Een andere doelstelling is dat we ons inzetten om uitvoerders van archeologisch veldwerk te sensibiliseren voor het uitvoeren van proactieve conserverende maatregelen tijdens het veldwerk. De Vlaamse erkende onroerendergoeddepots besloten om voor deze doelstelling samen te werken. In maart 2023 organiseerde het Vlaams Depotnetwerk (de vereniging van erkende onroerendergoeddepots) in samenwerking met het agentschap Onroerend Erfgoed, de Provincie Vlaams-Brabant en het Onroerend Erfgoeddepot Vlaams-Brabant, een eerste studiedag in het Vlaams-Brabantse Asse. In 2024 is deze studiedag hernomen aan de andere kant van Vlaanderen, namelijk in het West-Vlaamse Brugge. Voor deze studiedag sloegen het Vlaams Depotnetwerk, het agentschap Onroerend Erfgoed, Stad Brugge, Musea Brugge en Raakvlak de handen in elkaar.

Op dinsdag 26 november 2024 was je als veldarcheoloog, student of erfgoedprofessional welkom in de Erfgoedfabriek te Brugge voor de opleiding "Conservatiesituatie? Leer proactief handelen tijdens en na het archeologisch terreinwerk". Het werd een dag boordevol praktische tips, *dos and don'ts* en eerste hulp bij een conservatiecrisis tijdens of na een opgraving. De dag was opgebouwd uit een mix van praktijkgerichte lezingen en workshops. De lezingen en workshops behandelden een aantal praktische problemen waar veldarcheologen en de ontvangende depots mee te maken krijgen. De 55 deelnemers kregen ook een korte rondleiding doorheen onze nieuwe faciliteiten.

Ter herhaling werd de inhoud van de studiedag samengevat in een quiz, waarna de gelukkige winnaars na een afsluitend drankje naar huis trokken met een exemplaar van het historische stripverhaal 'De Bergenvaarders - 2: Een alchemist in Brugge'.

Sectordagen

Nu het Kostuumatelier, Musea Brugge en Raakvlak effectief in de nieuwe Erfgoedfabriek zijn ingetrokken, was het voor Musea Brugge het moment om de museale sector uit te nodigen op een studiedag over de Erfgoedfabriek. Omdat Raakvlak en de Erfgoedcel ook elk een studiedag planden in deze periode, werd besloten er drie opeenvolgende sectordagen van te maken (25-26-27 november 2024). Raakvlak was een van de organisatoren van de studiedag "Conservatiesituatie? Leer proactief handelen tijdens en na het archeologisch terreinwerk" en Erfgoedcel Brugge (i.s.m. met Erfgoedcel Kusterfgoed) organiseerde een studiedag in het kader van het project Regionale Erfgoedzorg in de regio's Brugge en Oostende.

ARCHEOLOGIE IN BRUGGE EN OMMELAND

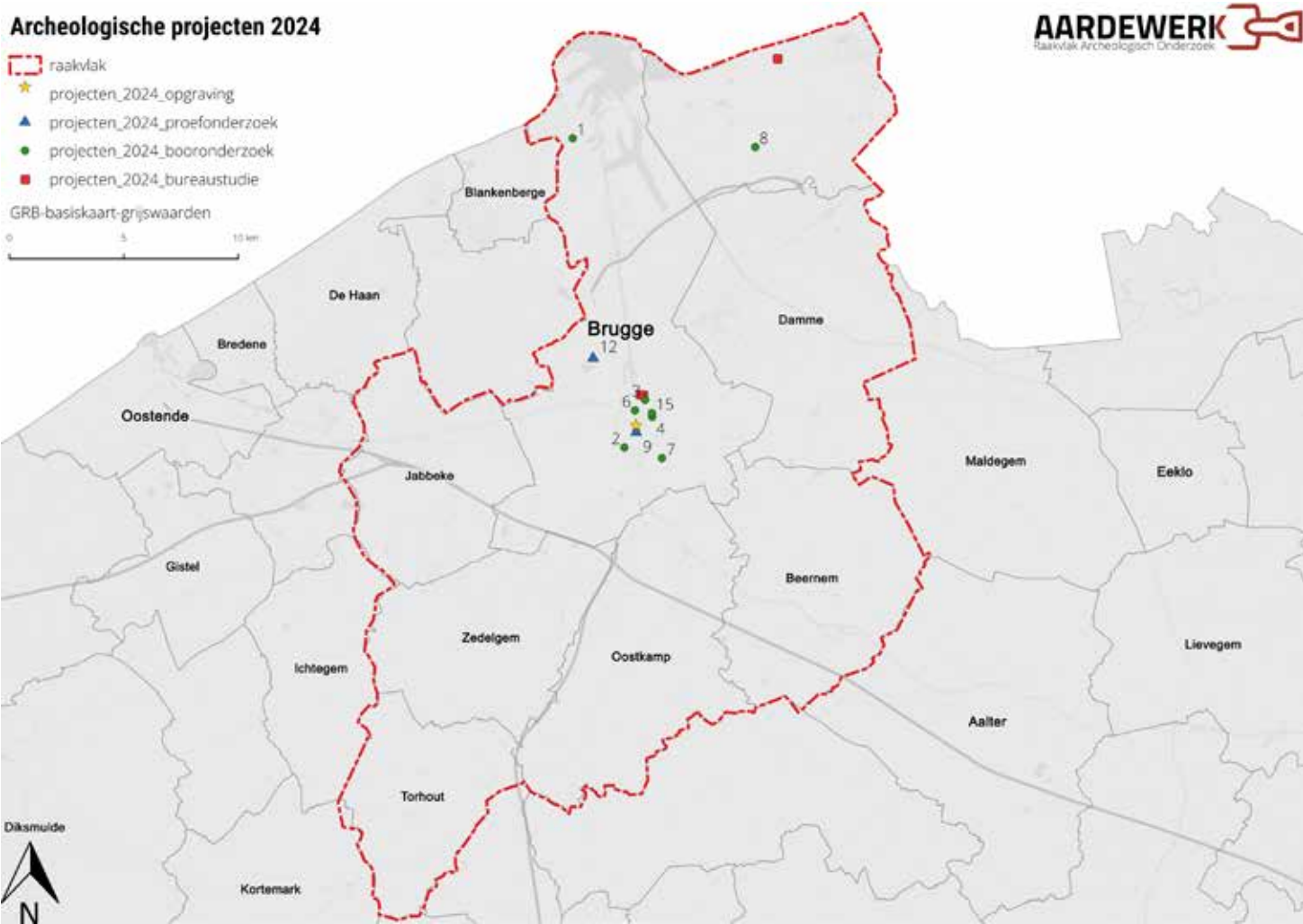
In het jaar 2024 heeft Aardewerk (cel Archeologisch Onderzoek) opnieuw een aanzienlijk aantal archeologische projecten succesvol afgerond. Deze inspanningen worden niet louter door onze teams zelf geleverd: bij grootschalige projecten gaan we actief partnerschappen aan met archeologische bedrijven, waarbij we betrokkenheid tonen via publieksmomenten, projectcoördinatie of het wassen van archeologische vondsten. Deze samenwerking stelt ons in staat om ook bij grotere projecten ondersteuning te bieden, de vinger aan de pols van het archeologische werkveld te houden en het publiek te informeren over vernieuwend onderzoek binnen ons werkingsgebied. De projectcoördinatie van de archeologische opgraving van de Godelieveabdij in de Boeveriestraat in Brugge is een mooi voorbeeld van deze visie, waarbij het publiek een directe inkijk kreeg in *state-of-the-art* archeologisch onderzoek.

In totaal hebben we dit jaar zestien unieke projecten voltooid, wat weliswaar lager is dan voorgaande jaren. Deze projecten strekten zich uit over twee aangesloten gemeenten: Brugge en Knokke-Heist. Brugge blijft koploper met dertien unieke projecten. Dit wordt aangevuld met twee opdrachten in Knokke-Heist. Dit jaar heeft Raakvlak geen opdrachten uitgevoerd buiten het werkingsgebied. De meest tijd werd geïnvesteerd in het rapporteren van grote projecten waarvan het veldwerk werd uitgevoerd in 2023. Zo zijn de eindverslagen afgerond van de grootschalige boorcampagne in Limburg en van de opgraving van de Eekhoutabdij in Brugge.

De opdrachtgevers variëren tussen de beherende gemeente (Brugge), strategische partners (zoals Mintus of Vivendo) en commerciële klanten (of derden). In 2024 zijn acht projecten uitgevoerd voor derden (50 % van het totaal aantal projecten), wat een stijging is in vergelijking met voorgaande jaren. De andere helft zijn projecten uitgevoerd voor stedelijke diensten of strategische partners, respectievelijk twee (12,5 %) en zes (37,5 %) projecten. Sinds de oprichting van de cel Stadsarcheologie Brugge heeft de stadsarcheoloog veel *in-house* dossiers op zich genomen, waardoor de archeologische begeleiding van Brugse stadsontwikkelingsdossiers gewaarborgd blijft. Deze projecten worden in een afzonderlijk hoofdstuk besproken.

Van de zestien projecten zijn er drie waar het onderzoek na een bureauonderzoek is beëindigd. Op acht locaties is landschappelijk of archeologisch bodemonderzoek uitgevoerd, passend bij de visie van Raakvlak, waarbij voortdurend wordt ingezet op booronderzoek om archeologisch onderzoek efficiënter en van hogere kwaliteit te maken. Bij twee projecten was een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk, en op één locatie heeft Aardewerk een opgraving uitgevoerd. De opgraving vond plaats op de hoek van de Oude Burg en de Kartuizerinnenstraat in Brugge. De resultaten van deze opgraving worden momenteel nog verwerkt.

Plan van de projecten uitgevoerd in 2024 door Aardewerk ten opzichte van de GRB-basiskaart (agiv) →
Lijst van de projecten uitgevoerd in 2024 door Aardewerk

ID	Voor derden?	Opdrachtgever	Toponiem	Type
1	beherende gemeente	Stad Brugge	Evendijk-West, Brugge	booronderzoek
2	beherende gemeente	Stad Brugge/AWV	Buiten Begijnenvest, Brugge	booronderzoek
3	strategische partners	Mintus	Potterierei, Brugge	booronderzoek
4	strategische partners	Mintus	Stijn Streuvelstraat, Brugge	booronderzoek
5	strategische partners	Toerisme Vlaanderen	Godelieveabdij, Brugge	publiekswerking
6	strategische partners	Mintus	Annuntiatenstraat, Brugge	booronderzoek
7	strategische partners	Mintus	Weidestraat, Brugge	booronderzoek
8	strategische partners	AGSO Knokke-Heist	Natiënlaan, Knokke-Heist	booronderzoek
9	derden		Oude Burg, Brugge	proefonderzoek
10	derden	IFF Brugge	Komvest, Brugge	bureaustudie
11	derden	BAAC Vlaanderen	Syntheseonderzoek Vroeg La Tène	publiekswerking
12	derden	Geert Debuyser	Blankenbergse Dijk, Brugge	proefonderzoek
13	derden	IFF Brugge	Walweinsteinstraat, Brugge	bureaustudie
14	derden	arttec	Koningin Fabiolalaan, Knokke-Heist	bureaustudie
15	derden	Atelier S&T	Carmerstraat, Brugge	booronderzoek
16	derden	Community Building Vastgoed bvba	Kartuizerinnenstraat, Brugge	opgraving

Natiënlaan, Knokke-Heist

AGSO Knokke-Heist plant de bouw van een nieuwe brandweerkazerne ter hoogte van de Natiënlaan in Westkapelle (Knokke-Heist). Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt de bouwheer samen met Aardewerk. De archeologen voeren zowel een bureauonderzoek, als een landschappelijk bodemonderzoek uit. Het is een mooi voorbeeld van onze visie, waarbij we maximaal inzetten op veldwerk om op een kostenefficiënte wijze waardevolle kennis te verzamelen.

Het terrein is momenteel in gebruik als grondstockageplaats en weide. Het onderzoeksterrein ligt in Westkapelle langs de Natiënlaan, net buiten de dorpskern, tegen het bedrijventerrein 't Walletje. Op basis van het bureauonderzoek kan een lage archeologische verwachting voor het projectgebied worden beargumenteerd. Het bureauonderzoek onthult geen enkele aanwijzing voor (verdwenen) archeologisch erfgoed. Het projectgebied is tot de 20e eeuw in gebruik als landbouwgebied. Historische kaarten tonen de evolutie van het landschap, inclusief inpoldering. De enige archeologische resten in de omgeving zijn sporen uit de 13e en 14e eeuw, voornamelijk gericht op veeteelt en akkerbouw. Het projectgebied ligt bovenop relatief recente mariene sedimenten. Op geen enkele historische kaart staat er bewoning afgebeeld.

Op basis van de manuele boringen blijkt in het grootste, noordelijke deel van het projectgebied dat minstens de bovenste 72 cm van de bodemprofielen antropogeen

is. Het gaat om verschillende heterogene lagen aangevoerde grond. Op basis van de waarnemingen tijdens de terreininspectie blijken de ingrepen binnen het noordelijke deel van het projectgebied nog uitgebreider dan aanvankelijk vermoed. In de zuidelijke helft wordt in twee boringen de natuurlijke, onverstoorde bodemopbouw herkend. Het gaat om recent afgezette, zandige, mariene sedimenten.

Vanuit een aardkundig, landschappelijk en archeologisch perspectief wijzen het landschappelijk bodemonderzoek en de terreininspectie niet op een archeologisch potentieel. De bodemprofielen in het grootste deel van het projectgebied zijn minstens 72 cm diep antropogeen. Enkel een klein, geïsoleerd fragment in het zuidoosten van het projectgebied is onverstoord, maar ook in dit deel is de kans op de aanwezigheid van archeologische resten laag. Alles wijst dus op een zeer lage kans op de aantasting van archeologisch erfgoed, wat leidt tot de conclusie dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is.

Evendijk-West, Brugge

In 2024 kreeg Aardewerk de kans een landschappelijk booronderzoek uit te voeren in Zeebrugge. De heraanleg van de weg Evendijk-West in Zeebrugge, gepland door de dienst Openbaar Domein van stad Brugge, omvat onder andere de aanleg van een nieuwe riolering en de gedeeltelijke verplaatsing van de rijbaan. Dit project beslaat een oppervlakte van ongeveer 6095 m² en bevindt zich in een historisch waardevol poldergebied, vlakbij de oorspronkelijke ligging van de Blankenbergse geul. Om de mogelijke impact op het bodemarchief in te schatten, werkt de bouwheer samen met Aardewerk. Een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek zijn uitgevoerd, resulterend in een archeologienota die de archeologische verwachting van het gebied onderbouwt.

De analyse toont aan dat het projectgebied een dynamisch landschap kent, sterk beïnvloed door de zee en eeuwen van sedimentatie en inpoldering. Eerder archeologisch onderzoek in de omgeving wees op vondsten en sporen vanaf de Romeinse tijd tot de nieuwste tijd, voornamelijk ten zuiden van de dijk. De manuele boringen bevestigden een grote bodemvariabiliteit, maar wijzen ook op een beperkte kans op archeologische kenniswinst binnen het projectgebied. Door verstoringen veroorzaakt door eerdere infrastructuurwerken is het archeologisch potentieel sterk gereduceerd, waardoor verder onderzoek niet aangewezen is. Dit onderzoek illustreert hoe Raakvlak steeds op een wetenschappelijk onderbouwde manier de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek afweegt binnen infrastructuurprojecten.

← Boven: Plan van de boringen uitgevoerd langs de Natiënlaan in Knokke-Heist ten opzichte van een luchtfoto uit 2024 (agiv)
Onder: Jurgen voert een boring uit langs de Natiënlaan in Knokke-Heist

↑ Jari maakt schaduw voor de perfecte foto van een boring uitgevoerd langs de Evendijk-West

Terreïnopname van een mechanische boring op de Kiss-and-ride-parking

Het archeologisch verhaal achter het project R30 in Brugge

Inleiding

Stad Brugge en het agentschap Wegen en Verkeer plannen een ambitieus project om de R30 en de stationsomgeving opnieuw in te richten. Het doel is om de veiligheid en aantrekkelijkheid van deze gebieden te verhogen, met bijzondere aandacht voor voetgangers en fietsers. De huidige situatie wordt immers gekenmerkt door conflictpunten en een mix van verschillende verkeersstromen, wat leidt tot onveilige omstandigheden. Om deze problemen aan te pakken, worden er ingrijpende maatregelen genomen. Er worden drie ongelijkgrondse kruisingen (fiets- en voetgangerstunnels) aangelegd voor fietsers en voetgangers om de interactie met de R30 te verbeteren. Voor het gemotoriseerd verkeer worden de bestaande kruispunten aangepast en uitgerust met slimme verkeerslichten om de doorstroming te bevorderen.

Een ander belangrijk aspect van het project is de oprichting van een Hoppinpunt bij het stationsplein en in de Hendrik Brugmansstraat. Een Hoppinpunt is een knooppunt in het openbaar vervoer waar verschillende vervoersmiddelen samenkomen en op elkaar zijn afgestemd. Het is ontworpen om het overstappen van het ene vervoermiddel op het andere gemakkelijker te maken. Dit zal de verbinding tussen de stationsomgeving en de omliggende straten verbeteren. De openbare ruimte wordt vernieuwd en vergroend.

Voor fietsers via de Vaartdijkstraat wordt een fietstunnel voorzien onder de R30, waardoor ze hun weg via het fietspad langs de R30, kant Vesten - centrum, veilig kunnen voortzetten. De R30 zal hier lichtjes opschuiven richting centrum om dit mogelijk te maken. De vestenpassage (1) zal via een tunnel verlopen. Dit zal een veilige doorgang bieden voor voetgangers en fietsers tussen het Stationsplein en de vesten. Het doel is om deze weggebruikers een alternatief te bieden zodat ze de ring niet meer bovengronds hoeven te kruisen. De aansluiting naar het centrum verloopt via een nieuwe tunnel over de vesten. Ook bij de UNESCO-rotonde (2), aan de kant van 't Zand, wordt een tunnel gecreëerd. De tunnel zal een verbinding vormen tussen het Koning Albert I-park en de achterkant van het voormalige VTI-gebouw, en verder aansluiten op de Passantenbrug. Deze tunnels weerspiegelen de voornaamste bodemingrepen. De overige werken situeren zich hoofdzakelijk in de bestaande infrastructuur en zeer sterk verstoorde grond. De tunnels zijn ontworpen om de verkeersveiligheid voor voetgangers en fietsers te verbeteren en om de doorstroming van het verkeer op de ring te bewaken. De uitvoering van de werkzaamheden is gepland voor eind 2024 tot 2026.

Het archeologisch onderzoek

De bouwheer koos Aardewerk om het project archeologisch te begeleiden. De archeologen kozen ervoor het terrein te waarderen aan de hand van een uitgebreid bureauonderzoek en een mechanisch booronderzoek.

Historische, cartografische en archeologische bronnen wijzen op een hoog archeologisch potentieel in de omgeving van het projectgebied. Brugge, gesticht op een zandrug tussen Oudenburg en Aardenburg, ontwikkelde zich vanaf de 9e eeuw tot een belangrijke handelsnederzetting. In de 13e eeuw werd de eerste stadsomwalling aangelegd en het gebied ten zuiden

van 't Zand werd een ambachtelijke zone voor de textielnijverheid, bekend als Westmeers. Het projectgebied is oorspronkelijk een lager gelegen gebied, waar droge en vochtige gronden elkaar afwisselen. Op de drogere gronden ontwikkelen podzols, terwijl de vochtige gronden evolueren tot moerassen waar uiteindelijk veengroei plaatsvindt. Ongeveer ter hoogte van het projectgebied stroomt de Kerkebeek, die samen met andere waterlopen samenvloeit en uiteindelijk aan de oorsprong ligt van de Reitjes.

Mechanisch booronderzoek in juni 2022 en juni 2024 toont aan dat originele dekzanden en tertiaire sedimenten gedeeltelijk bewaard zijn. Deze lagen bevatten potentieel archeologische, prehistorische resten en belangrijke paleo-ecologische informatie over de evolutie van dit bijzondere landschap dat aan de basis ligt van de latere geschiedenis van Brugge. De afwisseling van droge en vochtige gronden oefenen een grote aantrekkingskracht uit op de mens in het verleden. Bewaarde podzols getuigen van een bodem die zeer lang onaangeroerd is. Dit betekent dat oude menselijke resten, uit de prehistorie tot de volle middeleeuwen, in situ aanwezig kunnen zijn. Archeologische resten in de omgeving en het mechanisch booronderzoek wijzen ook op de bewaring van bewerkingslagen die kunnen wijzen op landbouwgebruik vanaf de metaaltijden en de Romeinse periode. De aanwezigheid van veenlagen en onder water afgezette sedimenten vormen een belangrijke bron van informatie. Deze informatie wordt toegevoegd aan het gekende corpus aan veenlagen in de Brugse binnenstad, onder meer verzameld tijdens het archeologisch syntheseonderzoek naar veen in de Oostelijke kustpolders. Deze kennis uit het verleden is waardevolle informatie die kan bijdragen aan het bepalen van toekomstige strategieën voor de waterhuishouding in en rond Brugge.

Het gebied rond de vesten is vanaf de 13e eeuw sterk onder invloed van waterbouwkundige werken. Door het graven van de vesten en de bouw van een verdedigingsmuur met torens langs de

noordelijke oever van de vesten en uitgestrekte gebastioneerde versterkingen vanaf de 16e eeuw, zijn de bovenste meters van dit gebied verschillende malen geroerd. De vondst van een natuursteenfragment op een diepte van 3m onder het maaiveld suggereert mogelijke resten van deze verdedigingswerken.

Vanaf de 19e en 20e eeuw wordt het integrale projectgebied verschillende keren getransformeerd. Het terrein wordt ontwikkeld tot een stedelijk gebied met zeer uitgebreide spoorweginfrastructuur, parkzones en een belangrijke verkeersas. Dit alles wordt gekoppeld aan uitgebreide ondergrondse leidingen. Dit resulteert in een zeer vergaande versterking van de bovenste meters binnen het grootste deel van het projectgebied.

De landschapsgeschiedenis van het terrein toont een complex samenspel van natuurlijke geologische processen en menselijke ingrepen. Het projectgebied ligt in de Vlaamse zandstreek, net ten zuiden van de kustpolders, en de bodem bestaat uit fijn zand uit het Eoceen, gevormd door poolwinden tijdens de laatste ijstijd. Mechanisch booronderzoek toont aan dat originele dekzanden en tertiaire sedimenten gedeeltelijk bewaard zijn. Aan de oostzijde van de Unesco-tunnel vertonen de boringen een duidelijke invloed van de oude spoorwegberm, terwijl aan de westzijde de bodem voornamelijk is opgehoogd met bouwpuin en asfalt. Het gebied rond de vestenpassage toont verschillende horizonten met originele dekzanden, tertiaire sedimenten en goed ontwikkelde podzolbodems. Deze variatie in bodemstructuren wijst op een aanzienlijk archeologisch potentieel, vooral in diepere lagen die mogelijk bewaard zijn gebleven ondanks recente verstoringen.

Conclusie

De impact van de geplande werken op het mogelijk aanwezige archeologische erfgoed is aanzienlijk. Het project omvat de aanleg van ongelijkgrondse kruisingen voor fietsers en voetgangers, de oprichting van Hoppinpunten en de verbetering van verkeersveiligheid en doorstroming. De aanleg van tunnels betekent diepe bodemingrepen, vooral bij de UNESCO-rotonde en de vestenpassage, wat kan leiden tot aantasting van waardevolle archeologische lagen. Aanvullend mechanisch booronderzoek wordt aanbevolen om de bewaringstoestand van deze lagen te evalueren. Het vervolgonderzoek moet zich richten op de oostzijde van de geplande Unesco-tunnel, de bruggenhoofden van de geplande brug over de vesten en op de tunnel in de zone vestenpassage. Ter hoogte van de geplande tunnel op het stationsplein (de Kiss-and-ride-parking) wordt een opgraving voorzien.

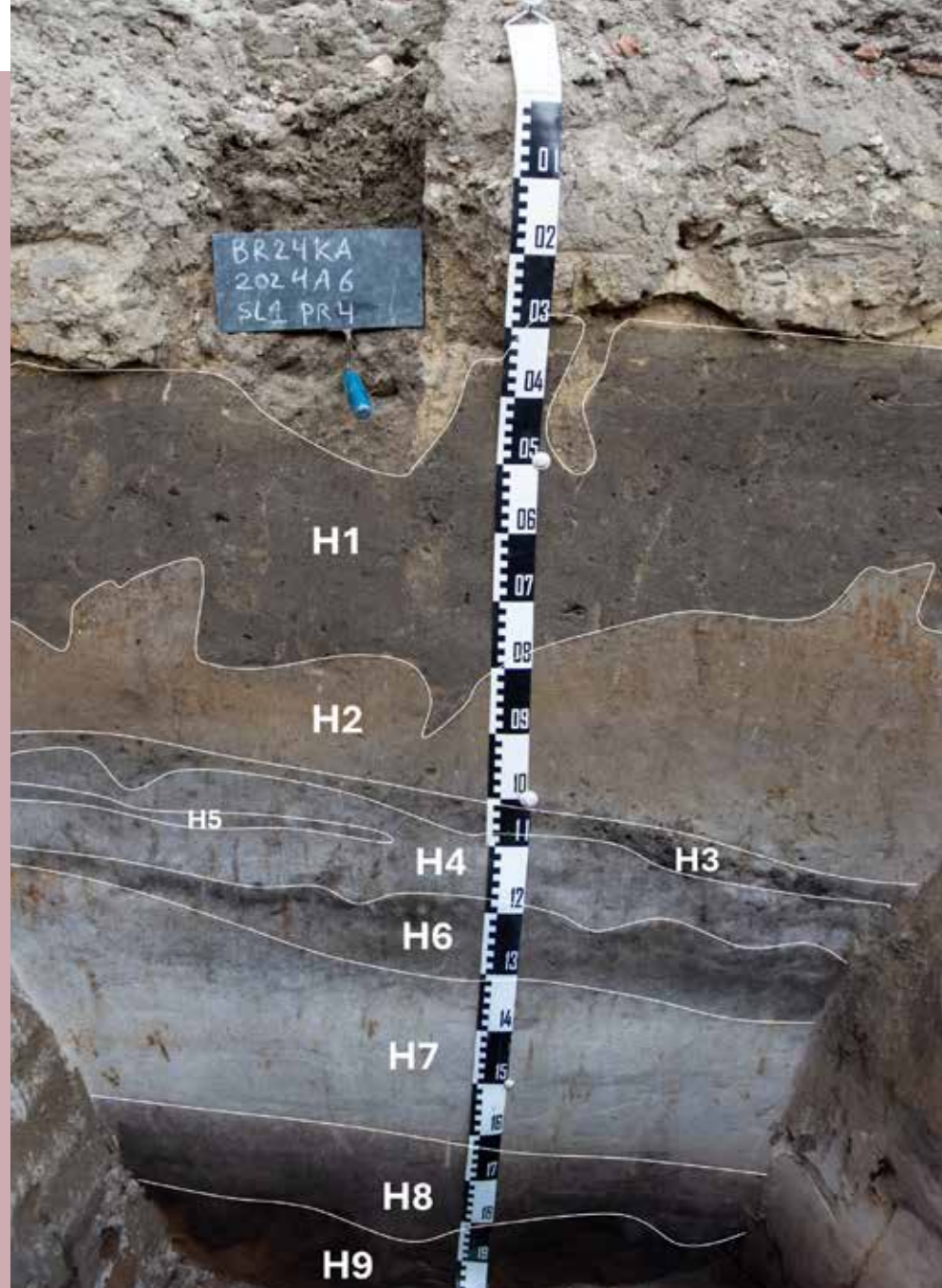
Door zorgvuldig uitgevoerd vervolgonderzoek en monitoring kan de impact op het archeologisch erfgoed worden geminimaliseerd, waardoor het waardevolle erfgoed beschermd blijft, terwijl de impact op de geplande infrastructuurwerken laag is.

Profielbeschrijving PR4

In het bodemprofiel van de Katelijnestraat zien we onderaan de originele podzolbodem (H6-9) met het typische contrasterende kleurenpatroon en afgedekt door de oorspronkelijke, humusrijke, dunne oppervlaktehorizont (H6).

Verder zien wij dat de bodem werd aangerijkt met vers sediment afkomstig van een nabijgelegen podzolbodem (H4), met daartussen perioden van stabilisatie en vegetatiegroei (H5, H3).

Uiteindelijk werd de bodem door de mens opgehoogd (H1, H2) en bewerkt (H1), mogelijk als tuinbodem of akkerland.

Sfeerbeeld van het veldwerk aan de Katelijnestraat, Brugge. Jari neemt een bodemstaal van de bovenste laag van de podzol, de oude oppervlaktelaag (H6). Jurgen en Femke verpakken een pollenbak.

BODEM VAN HET JAAR

Stad Brugge plant de renovatie van de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten – DKO, gelegen aan de Katelijnestraat in Brugge. Het project omvat onder andere de vernieuwing van vloeren en rioleringen in de noordvleugel van het gebouw. Het plangebied bevindt zich in het Onze-Lieve-Vrouwekwartier en maakt deel uit van de voormalige Bogaerdenschool. Een deel van het gebied, waaronder de kapel, de 16e-eeuwse kloostervleugel en de schoorsteen, is beschermd als monument.

Zoals vaak het geval is bij archeologisch onderzoek in een middeleeuwse stadskern zoals Brugge, moeten archeologen hun werk uitvoeren tussen bestaande gebouwen, actieve rioleringen en elektriciteitskabels waarvan niemand precies weet of ze onder spanning staan of niet. Dit onderzoek vormde geen uitzondering.

Wat op het eerste gezicht vooral een archeologisch interessante site leek, met menselijke sporen die teruggaan tot ongeveer 1250-1350, bleek in een kleine hoek ook bodemkundig bijzonder boeiend.

Ontwikkeling van de podzol

Brugge ligt op een min of meer oost-west georiënteerde dekzandrug. Tijdens de laatste ijstijd was een gigantische hoeveelheid water opgeslagen in uitgestrekte gletsjers, onder andere in Canada, Groenland, Schotland, Scandinavië en de Alpen. Hierdoor lag het wereldzeeniveau ongeveer 90 meter lager dan vandaag en lagen de ondiepe delen van de Noordzee droog. In deze periode waaide er een dominante, gure noordenwind die sedimenten uit het Noordzeebekken tot bij ons bracht. Aanvankelijk bevatten deze kwartsrijke, arme zandafzettingen ongeveer 10% kalk, afkomstig van onder andere schelpen.

Na verloop van tijd begon het klimaat op te warmen. Zodra de vorst uit de bodem verdween, konden planten, struiken en

uiteindelijk bomen het sediment bedekken. Tegelijkertijd begon de bodem zich te ontwikkelen. Door een neerslagoverschot (er viel meer neerslag dan er kon verdampen) spoelde eerst de kalk uit, en door het gebrek aan klei ontstond relatief snel een zure bodem. Dit betekende dat de pH-waarde daalde tot onder de 4. De humus sijpelde met de regen door de bodem en onder invloed van de humuszuren loogde ook het ijzer vanop de zandkorrels uit. Waar het ijzer en de humus volledig waren verdwenen, kleurde de horizont wit tot witgrijs. Deze bleke horizont is hét kenmerk van een podzol. De uitgeloopte humus en ijzer sloegen dieper in de bodem neer en vormden respectievelijk een donkere en roestkleurige laag.

Door de hoge zuurtegraad van deze bodem kan geen bodemfauna overleven. Dit is archeologisch zeer interessant, omdat alle sporen en artefacten dan in situ blijven liggen. Het betekent ook dat de bodem ongeschikt is voor landbouw, tenzij de bodem intensief bemest wordt. Een podzol op een archeologische site toont aan dat de bodem eeuwenlang onverstoord is gebleven, waardoor een verhoogde kans bestaat op prehistorische resten.

De bodem biedt dus een uniek inzicht in het pre-stedelijke landschap waarin Brugge is ontwikkeld, daarom is de bodem ook uitvoerig bemonsterd voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek.

IN DE COULISSEN VAN CEL STADSARCHEOLOGIE

Het mooie terreinwerk met bijwijlen spectaculaire vondsten wordt elders in dit jaarverslag besproken, maar archeologie is uiteraard veel meer dan alleen maar opgraven. Veel zaken gebeuren achter de schermen en zijn omwille van die reden niet altijd zichtbaar. Net als vorig jaar willen we even halt houden bij onze modus operandi.

De perceptie van de archeoloog die werven langdurig stil legt, is even hardnekkig als achterhaald. Binnen de huidige wetgeving is archeologie een deel van een bouwproject, al van in de (voor) ontwerpfase. Vanaf een bepaalde omvang wordt elk dossier in de binnenstad onderworpen aan een impactanalyse: "Vormen de geplande werkzaamheden een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief en zo ja, hoe kunnen we daarmee omgaan?". In een aantal situaties resulteert dat in verder veldwerk, maar dikwijls is die stap niet nodig of niet zinvol. Terreinonderzoek en de bijhorende rapportage heeft een bepaalde kostprijs, maar hoe vroeger we erbij betrokken zijn, hoe beter het inpassen in planning of opmaak van een bestek. Achter de schermen werken we op die manier mee aan allerlei lopende en toekomstige dossiers van Stad Brugge, waarbij we de belangen van de Stad behartigen.

Concrete voorbeelden uit 2024

Godelieveabdij

Zonder twijfel het grootste dossier van het afgelopen jaar op Brugs grondgebied: het archeologisch onderzoek in de tuinen van de 17e-eeuwse Godelieveabdij in de Boeveriestraat. Op vraag van Toerisme Vlaanderen begeleiden we het omvangrijke archeologietraject bij de verbouwingen. Een plek in de binnenstad die we graag eens van naderbij bekijken. Aangezien de kloostertuin eeuwenlang weinig geroerd is, is dit een potentiële goudmijn voor oudere archeologische sporen en structuren. Achtereenvolgens zijn een geofysische bodemscan, een bureaustudie, een landschappelijk bodemonderzoek, een proefsleuvenonderzoek en een omvangrijke archeologische opgraving uitgevoerd. Hoewel we zelf niet in de put stonden, stonden wij in voor het overleg met architecten, het opmaken van bestekteksten en meetstaten voor aanbestedingdossiers, het selecteren van de geschikte opdrachtnemer, inhoudelijke knopen doorhakken over welke zones wel en niet op te graven of over de relevantie van bepaalde natuurwetenschappelijke technieken. Hoewel dit werk achter de schermen weinig fotogenieke plaatjes oplevert, is het toch een bijzonder intense en leerrijke ervaring.

De opgraving is nog maar net achter de rug; de fase van verwerking en rapportage is logischerwijs nog niet direct klaar, maar we kunnen hier al een tipje van de sluier lichten voor wie niet tot op de site geraakt is tijdens één van de rondleidingen en vele andere publieksmomenten.

De terreintopografie op vandaag is allesbehalve natuurlijk. Aan de westzijde bevinden we ons op de uitloper van de dekzandrug: een hoge, droge plek waar het aangenaam wonen is. In de top van die dekzandrug vinden we sporen die teruggaan tot de volle en late middeleeuwen waaronder diverse gebouwplattegronden, afvalkuilen en waterputten.

Verder naar het oosten van het terrein zien we een uitgesproken helling richting drassige weides en meersengebied. Het archeologisch niveau zit daar dus een pak dieper. Intrigerend is de aanwezigheid van een reeks enorme poelen. Waarvoor werden deze gebruikt?

Omstreeks 1300 worden deze drassige terreinen opgehoogd om het terrein bouwrijp te maken. Dat staat wellicht niet los van de aanleg van de tweede Brugse stadsomwalling. Door de aanleg worden deze minder gewilde gronden plots potentieel dure bouwgrond. Ook in de middeleeuwen speelden mensen handig in op opportuniteiten! Uit diezelfde periode stamt ook een wegtracé, opgebouwd uit veldstenen. Op en tussen dat wegdek zijn bijzonder veel mooie metaaldetectievondsten gedaan.

Archeologen van RAAP België leggen een wegtracé uit de 14e eeuw bloot →

Bodemprofiel van de opgraving aan de Godelieveabdij ↓

Zeebrugge

Wie 'Zeebrugge' zegt, legt allerlei verbanden, maar niet per se met archeologie. Toch is de ondergrond hier ook bijzonder fascinerend. In het kader van de toekomstige Nieuwe Zeesluis onderzochten we in welke mate de resten van het *Stützpunkt Fischereihafen* uit de Tweede Wereldoorlog nog aanwezig zijn in de ondergrond.

Samen met de deskundige hulp van amateurvereniging *Atlantik Wall Belgium* konden we nabij het Visserskruis gericht twee bunkers openen en waarderen: een bescheiden munitiebunker en een zeldzaam type commandobunker.

Conflictarcheologie is niet alleen ongelooflijk spannend, maar op die manier wordt van in het voortraject van grote infrastructuurwerken rekening gehouden met dit weliswaar recente, maar ook waardevolle archeologische erfgoed.

← Sfeerbeelden onderzoek bunkers in samenwerking met de *Atlantik Wall* groep

↓ Munitiekistje uit munitiebunker

Langerei

Ook geruime tijd na een archeologische opgraving kan het archeologische ensemble belangrijke gegevens bevatten waar een specialist mee aan de slag kan: maritiem archeoloog Jeroen Vermeersch bestudeerde op onze vraag de houten planken van een kaaimuur die in 2018 opgegraven werd nabij de Langerei. Wat blijkt: tussen de eikenhouten delen bevinden zich duidelijk gerecupereerde elementen van middeleeuwse schepen, zoals wegerplanken en karveel gebouwde bodemplanken. Helaas kunnen we die elementen niet aan één type vaartuig toewijzen.

In oktober mochten we onze nieuwste vondsten en wetenschappelijke inzichten toelichten op het internationale congres voor stadsarcheologie in Hanzestad Lübeck (Duitsland).

Loketfunctie

Ook in 2024 werkten we verder aan onze loketfunctie voor architecten, bouwpromotoren en burgers. Externe archeologiebedrijven die actief zijn in Brugge kunnen beroep doen op onze expertise en ons advies. Onder meer Ruben Willaert, BAAC Vlaanderen, RAAP Belgë, Bart Bot archeologie, Acke en Bracke, Groep van Vooren, All-archeo en Adede klopten afgelopen jaar bij ons aan.

In Brugge zijn natuurlijk nog allerlei bouwprojecten lopende, waarbij we niet zelf de touwtjes in handen hebben. Het is belangrijk om van alles op de hoogte te zijn, zodat we de puzzelstukjes van het Brugge-verhaal kunnen leggen en waar nodig wetenschappelijk of historisch advies kunnen leveren. Ook tijdens veldwerk helpen we graag een handje en waar mogelijk kijkt onze publieksmedewerker hoe we bepaalde projecten kenbaar kunnen maken aan het grote publiek.

↑ Jeroen Vermeersch in actie
Detail van een herstelling van een barst op scheepshout (© Jeroen Vermeersch)

↑ Het congres voor stadsarcheologie in Lübeck

1001 ADVIEZEN!

Een mijlpaal voor de adviesverlening van de IOED

Eind april werd de kaap van 1000 uitgebrachte onroerenderfgoed-(pre)adviezen bereikt. Sinds de opstart in 2017, met ongeveer 27 adviezen voor bouwkundig en landschappelijk erfgoed per jaar, zijn we in 2022 boven de 200 adviezen per jaar uitgekomen. In de loop van 2023 werd de advisering uitgebreid met de vergunningsaanvragen en bouwprojecten met een archeologietraject. In 2024 werden in totaal 260 (pre)adviezen uitgebracht, waarbij steeds een integrale aanpak wordt gehanteerd.

Deze duidelijke stijging is vooral te danken aan het feit dat we steeds meer gemeentes weten te bereiken en te overtuigen van de meerwaarde van een uitgestippeld erfgoedbeleid. Daarnaast zorgt de jarenlange samenwerking voor een positieve erfgoedreflex bij zowel de gemeentebesturen, de bevolking als de lokale vastgoedsector. Steeds meer mensen vinden de weg naar Raakvlak, en we worden als dienst sneller betrokken bij voortrajecten of bij de koop en verkoop van erfgoedpanden. Bij Raakvlak hechten we veel belang aan open communicatie met onze stakeholders en denken we graag mee om erfgoed, met het nodige respect, aan te passen aan onze hedendaagse wooncultuur.

Onze kennisopbouw blijft ook steeds groeien. De gebiedsoverkoepelende werking biedt een duidelijke meerwaarde en creëert een rode draad in de advisering over de gemeentegrenzen heen. Deze helikopterview zorgt voor een breder en eenduidiger erfgoedbeleid, waardoor we erfgoedwaarden grondig en gefundeerd kunnen evalueren en gericht aan de slag kunnen gaan. Bij Raakvlak hebben we hierdoor een goed overzicht op alle streekeigen kenmerken, bouwstijlen, typologieën en hun spreiding en representativiteit binnen ons werkingsgebied. Ook op Vlaams niveau wordt gestreefd naar een samenhangend en grensoverschrijdend onroerenderfgoedbeleid. Raakvlak staat in nauw contact met andere IOED's en er worden

gezamenlijke werkgroepen, contactdagen en inputmomenten georganiseerd. Dankzij ons uitgebreide netwerk en de meer dan 1000 geschreven adviezen hebben we veel kennis en kunde opgebouwd, want oefening baart kunst. We blijven leergierig, gepassioneerd en verwonderd. Deze open houding houdt ons scherp, relevant en actueel. Ons team volgt regelmatig bijscholing en neemt deel aan conferenties om op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen in de erfgoedsector. Ook de samenwerking met vrijwilligers en lokale erfgoedverenigingen speelt een cruciale rol in ons succes. Hun inzet en lokale kennis verrijken onze projecten en versterken de band tussen de gemeenschap en het erfgoed.

Op dit tempo lijkt de volgende mijlpaal al binnen handbereik. We zijn vastbesloten om door te gaan met het leveren van kwalitatieve adviezen en het bevorderen van een duurzaam erfgoedbeleid, waarbij we zowel de historische waarde als de hedendaagse behoeften in balans houden. Zo bouwen we samen aan een toekomst waarin ons erfgoed een levendig en integraal onderdeel blijft van onze leefomgeving.

Zit je zelf met vragen over bouwkundig of landschappelijk erfgoed?

Neem contact op met ons via info@raakvlak.be of bel naar 050/44.50.44.

↑ Boven vlnr: Dokterswoning met praktijk, Torhout - Hoeveboomgaard, Damme - molenromp, Beernem
Midden vlnr: Boerenarbeiderswoning, Oostkamp - Burgerhuis, Knokke-Heist - Herberg, Loppem
Onder vlnr: Leilindes hoeve, Jabbeke - Basculefabrikant, Torhout

EEN NIEUWE KIJK OP HOEVES

Historische hoeves staan de laatste 50 jaar steeds meer onder druk. Steeds strengere regelgeving en toenemende schaalvergroting in de landbouwsector zorgen ervoor dat veel landbouwers stoppen. Dit zorgt ervoor dat hoeves in ijtempo worden opgekocht door particulieren, die ze veelal transformeren tot weelderige en geromantiseerde landgoederen. Hierbij gaan de oorspronkelijke charme en robuuste eenvoud verloren aan ingrijpende verbouwingen of nieuwbouw. Hoog tijd dus voor een dialoog tussen erfgoedexperts, architecten en bouwheer, om opnieuw evenwicht en harmonie te vinden tussen het traditionele hoevelandschap, de erfgoedwaarden en onze hedendaagse wooncultuur.

In 1977 verscheen de publicatie ‘*Stop verminking hoevegebouwen*’ op initiatief van het Provinciaal Comité voor Landbouw en m.m.v. de Provinciale en Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Het betreft een pleidooi voor het behoud van het authentieke karakter van West-Vlaamse hoeves en hekelde alles wat haaks staat op de traditionele en regionale bouwprincipes en diepgewortelde eenvoud. De landbouwsector bevond zich destijds in een periode van schaalvergroting, wat leidde tot de bouw van grootschalige landbouwloodsen uit minder esthetische materialen. Toen al werd de vraag gesteld of er geen inspanning kon worden geleverd om deze nieuwe constructies beter te laten aansluiten met de historische bebouwing en beter te integreren in het landschap.

Vandaag, bijna 50 jaar later, is deze schaalvergroting enkel maar toegenomen en lijken historische hoeves niet langer geschikt voor de moderne landbouw. Een rechtstreeks gevolg hiervan is dat vele waardevolle hoeves te koop worden gesteld en in handen komen van particulieren die op het platteland willen wonen, binnen het bereik van de stad. Wijnbouw, verpaarding en vertuining nestelen zich in onze cultuurlandschappen en spelen deze vervreemding verder in de hand. Zo worden hoeves sinds de 2e helft van de 20ste-eeuw niet louter voor landbouwdoeleinden gebruikt en krijgen deze voor het eerst in hun bestaan te maken met een zuiver residentieel karakter, waarbij

wordt afgestapt van de typerende regionale bouwstijl.

Zoals alles, snijdt het mes aan twee kanten. Nieuwe eigenaars hebben juist de financiële draagkracht om dit omvangrijke patrimonium in stand te houden voor toekomstige generaties. Door passie en overgave ontstaan ook prachtige realisaties, waarbij – met respect voor de historische context - een eigentijdse tijdloze laag wordt toegevoegd die een meerwaarde creëert. Net deze harmonieuze balans verdient de aandacht en kan als praktijkvoorbeeld dienen voor anderen.

Kennis en bewustzijn

De transformatie van hoeves verloopt niet altijd even doordacht. Ondanks hun voorliefde en waardering hebben veel eigenaars en zelfs architecten een te beperkte kennis van de onderliggende streekgebonden bouwprincipes en typologieën. Sinds enkele decennia wordt een ‘landelijke stijl’ toegepast in agrarisch gebied, die te vaak hét streefbeeld is geworden. Dit terwijl deze nieuwe bouwstijl weinig historische basis kent en gevoed wordt door een doorgedreven romanticisme, met de verheerlijking van het plattelandsleven als uitgangspunt. De typerende uniformiteit en simpliciteit bij historische hoeves wordt vervangen door complexiteit, van waaruit een eclectische mix ontstaat van niet-streekgebonden bouwstijlen met een overaanbod aan exotische bouwmaterialen

18e-eeuws boerenhuis (links) dat werd gesloopt voor een woning in landelijke stijl (rechts), Beernem

19e-eeuwse langgevelhoeve (links) die sterk werd verbouwd (rechts). Het gebouw werd geschrapt van de inventaris aangezien het zijn erfgoedwaarden en karakter verloor, Damme

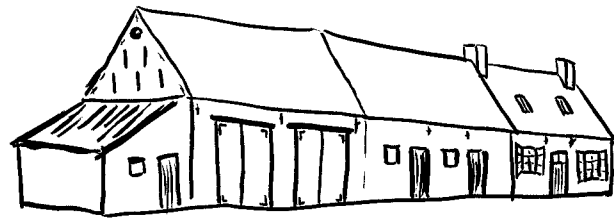
en -elementen. Al blijft de landelijke stijl een debat over geuren en kleuren, toch valt deze residentiële bouwstijl niet te rijmen met de eenvoud en streekeigen kenmerken van hoeves.

We moeten ons opnieuw bewust worden van de basisprincipes, de verschillende gebouwtypologieën en hun gelaagdheid ontleden. Nu vertrekt de ontwerpwijze meestal vanuit vooraf bepaalde wooneisen, met weinig begrip voor wat het gebouw echt vraagt en welke er opportuniteiten zich reeds aanbieden. Verbouwplannen lopen daardoor vaak vooruit op de draagkracht en de bestaande mogelijkheden, met een negatieve impact op de erfgoedwaarden als gevolg. Daarnaast domineren moderne woonbelevingen het ontwerp, waarbij het

exterieur ondergeschikt wordt gemaakt aan de interieurwensen. Het ‘open-plan’-denken resulteert in een tabula rasa-aanpak, waarbij gevels onoordeelkundig worden opengebroken en interieurs volledig worden gestript. De samenloop van dit alles zorgt ervoor dat hoeves niet alleen hun ziel, maar ook hun beeldkwaliteit, hun logische opbouw en de link met het omliggende landschap verliezen.

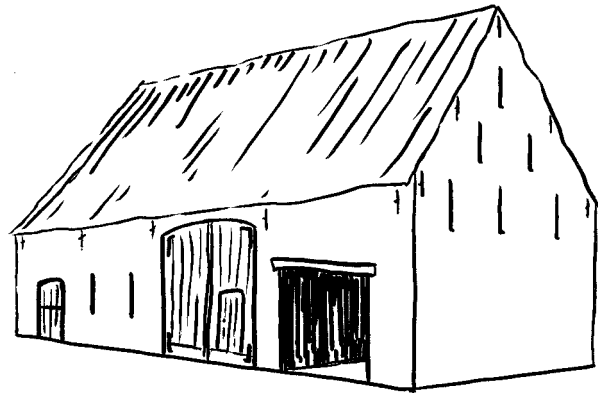
Hoeve-identiteit

Hoeves stralen eenvoud & functionaliteit uit en zijn een duurzaam gegeven. Hun opbouw kwam systematisch tot stand en getuigt van een eeuwenoude landelijke leefcultuur met streekgebonden technieken, volgens

WOONSTALHUIS MET AANPALEND SCHUURGEDEELTE

Nieuwbouw in landelijke stijl, na de sloop van een grote 19e-eeuwse langgevelhoeve. Pentekening met een suggestie in een versoberde en passende regionale vormgeving, Damme.

DWARSSCHUUR MET WAGENKOT

Nieuwbouwschuur met onder andere schoorsteen, verspringende dakdelen en valse bouwsporen. Pentekening met een suggestie in een versoberde en passende regionale bouwstijl, Oostkamp.

vaste principes en kenmerken. Tot net na de Tweede Wereldoorlog bleven ze quasi inert ten opzichte van regerende bouwstijlen en modetrends. Indien eigenaars of verpachters toch over gingen tot mondaine ingrepen, dan resulteerde dit steeds in een versoberde versie en stonden deze ingrepen voornamelijk ten dienste van het landbouwbedrijf.

Laat het nu net dat tijdloze, ingetogen onverstoorde karakter zijn, dat sinds mensenheugenis bedicht en bezongen wordt en waar wij ons collectief mee verbonden voelen. Hoeves zijn een directe vertaling van een levenswijze in symbiose met het omliggende landschap en de

landbouwactiviteiten die er plaatsvonden. De ruimtelijke structuur is helder: een woning, schuur of stal en eventuele bijgebouwen bewust georiënteerd rond een erf. Alles diende een doel, niets was overbodig of puur esthetisch. Het erfgerichte karakter is uitermate bepalend voor de gevelcomposities, waarbij de niet-erfgerichte gevels eerder gesloten zijn van karakter en bescherming boden. Vandaag de dag heeft men een andere relatie tot het landschap en worden deze gesloten gevels massaal doorbroken voor grote gevelopeningen. Het is een begrijpelijke trend die destructieve gevolgen kent en vaak niet resoneert met de basisprincipes van de verschillende hoevegebouwen.

Nieuwbouw met sterk geromantiseerde omgevingsaanleg na sloop 19e-eeuwse hoevesite. Het ontwerp bevat veel atypische elementen zoals schoorstenen op alle nutsgebouwen en een overgedimensioneerd woonhuis met een hogere nok dan de schuur, Oostkamp.

Dialogoog & balans

Eeuwenoude hoevegebouwen zijn steeds in beweging en kennen een grote homogene gelaagdheid. Doorheen de tijd werden ze door eigenaars aangepast aan de toenmalige noden, met respect voor de regionale bouwprincipes. Het generationeel bijdragen aan deze gelaagdheid kan waardevol zijn en maakt dat hoeves niet vastroesten in de tijd. Enkel zo blijft een erfgoedpand relevant, aangezien het actueel en functioneel blijft. (Een gebrek aan functionaliteit maakt dat elementen verdwijnen of onherkenbaar aangetast worden.)

Erfgoedzorgers, architecten en eigenaars delen de verantwoordelijkheid om constructief samen te werken en evenwicht te vinden tussen

erfgoedwaarden en hedendaags wooncomfort. Deze dialoog wordt in de praktijk vaak overschaduwd door een vooringenomen gevoel van beperkingen bij de eigenaars enerzijds en maximaal behoud bij de erfgoedzorgers anderzijds. Het is tijd om een open en geïntegreerd debat te voeren over hoe architecturale ingrepen een subtiele, doch hedendaagse laag kunnen vormen zonder de essentie te verstoren. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat eenvoud vraagt om eenvoudige ingrepen, want enkel zo wordt de integriteit en tijdloze karakter van deze gebouwen gewaarborgd. Idealiter vertrekken ingrepen vanuit de basiskkenmerken van het gebouw en niet louter uit esthetische of modieuze overwegingen. Hierbij lijkt een korte handleiding met

basisprincipes en praktijkvoorbeelden een eerste stap die zou kunnen bijdragen aan een betere restauratieve aanpak.

Zowel de doelen van de erfgoedzorger als opdrachtgever moeten realistisch zijn. Een erfgoedzorger weet bij aanvang dat er tegemoetkomingen moeten komen, waardoor erfgoedwaarden kunnen verloren gaan. Omgekeerd weet een opdrachtgever voorafgaandelijk dat er een kader zal geschept worden waarin ze hun visie moeten verwerken. In de praktijk loopt dit soms verkeerd door wensen die ver buiten de draagkracht van deze plattelandssites reiken.

Zowel de architect als opdrachtgever moeten hierdoor soms hun programma en aanpak bijsturen. Maar ook als erfgoedinstelling moeten we onze visie soms durven bijsturen en erkennen dat hoeves hun beoogde functionaliteit verliezen, wat subtiele ingrepen vereist die verwijzen naar een nieuw gebruik.

19e-eeuwse hoevewoning (dubbelwoning). Kenmerkend zijn het zuiver bouwvolume en de repetitieve indeling, Beernem.

Uiterst gaaf bewaarde, 19e-eeuwse hoevesite. Hoevewoning met dwarsschuur en dubbel wagenkot, Beernem.

Schoolvoorbeeld van een deels beplankte dwarsschuur met dubbel wagenkot in de polders, Damme.

19e-eeuwse langgevelhoeve met duidelijk typologisch onderscheid tussen de verschillende aaneengeschakelde gebouwonderdelen: woning, stalgedeelte en schuur, Jabbeke.

Een nieuwe kans

Bij restauraties ontbreekt vaak de garantie dat de gekozen architect over de nodige erfgoedkennis beschikt. Ervaring en een diepgaande kennis van de bouwtypologie, historische materialen, technieken en restauratieve methoden zijn echter cruciaal en bieden het beste resultaat. Een afweging maken tussen de noden van de opdrachtgever en het erfgoed, staat of valt met de deskundigheid en creativiteit van de architect. De manier waarop we omgaan met hoeves bevindt zich op een kantelpunt en heeft nood aan een nieuw evenwicht en bewustzijn. De huidige herbestemmingsgolf valt niet tegen te houden.

Deze evolutie biedt evenwel kansen, waarbij hoeves door middel van dialoog en samenwerking een kwalitatieve invulling krijgen die passend is binnen hun erfgoedwaarde. Zo kunnen hoeves - naast hun erfgoedwaarden - ook levendige en geliefde woonplekken worden die authenticiteit uitstralen en toekomstige generaties blijven(d) begeistere(n).

Raakvlak wil een actieve rol spelen door expertise te delen, inzichten te verschaffen en eigenaars en architecten te ondersteunen bij het maken van doordachte keuzes. De opmaak van duidelijke basisprincipes per typologie zijn hierin een eerste stap. Verder kunnen good practices inspiratie geven en inspelen op de opportuniteiten van dit bijzondere erfgoed. Vaak zijn gedegen restauraties een proces van jaren, waardoor voorbeelden nog even op zich laten wachten.

Meer info over waar je moet op letten bij het zoeken naar een bekwame (restauratie)architect is te vinden via:
onroenderfgoed.be/een-ontwerper-uitvoerder-aanstellen

of via onderstaande QR-code ↓

Dit jaar hebben we opnieuw heel wat leuke activiteiten beleefd samen: expo's, grote events, kleine rondleidingen, workshops, lezingen, een fietstocht en meer. In totaal, scholenbezoeken inbegrepen, mochten we dit jaar ruim 10.000 bezoekers ontvangen!

PUBLIEKSWERKING FOTOVERSLAG

(1,2) Expo Aliment 'Over koetjes en kalfjes' op de kinderboerderij Zeven Torentjes in Brugge ging over de evolutie van vee teelt na de middeleeuwen.

(3,4) Verhalen uit de Ondergrond, onze halfjaarlijkse lezingenreeks. Dit jaar werden thema's Vloethemveld en Eekhoutpoort belicht.

(5,6) Tijdens de Archeologiedagen in Vloethemveld kregen bezoekers uitleg over vondsten uit de Vloethemveldcollectie en konden families een metaaldetectiespel spelen. (7-11) Hetzelfde weekend organiseerden we tal van activiteiten rond de opgraving aan de Godelieveabdij in Brugge.

(12) Tijdens de zomervakantie konden geïnteresseerden meehelpen aan het onderzoek aan de Godelieveabdij met grond zeven, vondsten wassen, scherven puzzelen en archeologische objecten documenteren tijdens ons participatief traject 'Van Aarde tot Zaal'. Op Open Monumentendag presenteerden we het resultaat hiervan.

(13) Tijdens de zomer kon je met onze route en boekje een fietstocht ondernemen langs allerlei Vroege IJzertijdsites in het Brugse Ommeland.

(14-17) Tijdens het Krikak Familiefestival moesten families allerlei raadsels en spelletjes oplossen om een feestje te kunnen bouwen ter ere van 10 jaar Krikak. Eerst Romeinse mozaïeken vervullen, dan middeleeuwse potten onderzoeken op vergif en uiteindelijk een silent disco om U tegen te zeggen.

THUIS BIJ DE VIKINGEN

Het thema van Erfgoeddag 2024, 'Thuis', vond weerklank tot in de verre noordelijke streken van Scandinavië. Enkele Vikingclans voelden zich aangesproken en besloten Brugge op 20 en 21 april 2024 met een bezoek te vereren. Een dreigende invasie kon gelukkig worden afgewend door diplomatieke onderhandelingen tussen Raakvlak, het Brugse stadsbestuur en afgevaardigden van de Vikingen. De overeenkomst werd bezegeld met een symbolische Vikingtattoo.

De band tussen Brugge en de Vikingen is historisch goed gedocumenteerd. Rond het jaar 1000 onderhielden de bewoners van de kustvlakte nauwe contacten met het Noordzeegebied, wat onder andere blijkt uit vondsten van sieraden zoals fibulae en spelden. Opvallend genoeg bleef Brugge gespaard van Vikingraids, dankzij diplomatieke relaties tussen de Brugse graaf en de Noormannen.

Exclusief voor Erfgoeddag werd het Adornesdomein omgetoverd tot een levendig Vikingkamp. Geïnteresseerden konden in de wereld van de Vikingen duiken en hun dagelijkse gewoontes en rituelen ontdekken. Er was een specifieke focus op het thema 'thuis' met demonstraties van Vikingvaardigheden, traditionele Vikingspelen, een Vikingkapsalon, het bakken van Vikingbroodjes, eten van Viking-geïnspireerde hapjes, armbanden weven en runenschrift oefenen.

Met een indrukwekkende opkomst van 3000 bezoekers in twee dagen bewezen we deze Erfgoeddag opnieuw de aantrekkingskracht van levende geschiedenis en hielpen we enkele hardnekkige mythes over Vikingen de wereld uit. Erfgoeddag 2024 was wat ons betreft een groot succes. En op basis van de bruisende sfeer het hele weekend, kunnen we met zekerheid zeggen: de Vikingen voelden zich thuis in Brugge!

Erfgoeddag in beeld

ARCHEOLOGIE POP-UPHUIS 'DE TUIN VAN HET VERLEDEN'

In 2024 bundelden Toerisme Vlaanderen, Raakvlak en het agentschap Onroerend Erfgoed de krachten om zoveel mogelijk mensen te betrekken bij het archeologisch onderzoek in de tuin van de Sint-Godelieveabdij in Brugge.

Dit resulteerde in het archeologie pop-uphuis 'De Tuin van het Verleden', dat van 24 mei tot en met 20 december openstond voor het publiek. Bezoekers kregen de kans om archeologie te ontdekken, te bekijken en vooral zelf te beleven!

Feestelijke opening - Archeologiedagen

De officiële opening vond plaats tijdens de Archeologiedagen op 24, 25 en 26 mei. Dit evenement vormde het perfecte startmoment voor het pop-uphuis. Ruim 770 geïnteresseerden kregen een exclusieve blik op het archeologisch onderzoek in de abdijtuin. Bezoekers konden deelnemen aan rondleidingen, een archeologisch parcours afleggen met een kruiwagen, archeologische plaktattoos laten zetten en genieten van het straattheater ArcheoLoco. Voor de jongste bezoekers waren er interactieve voorleessessies van het boek *De archeoloog* van Liesbet Slegers door stadsschrijvers Lara Taveirne en Marieke De Mare.

Pop-uphuis

Het archeologie pop-uphuis bood een brede waaier aan activiteiten voor jong en oud. Bezoekers konden een interactieve kaart van Brugge verkennen met locaties van bijna 400 archeologische onderzoeken, compleet met foto's en achtergrondinformatie. Een digitale gids, Archeologische Intelligentie (AI), beantwoordde vragen over archeologie en bood extra inzichten. In de archeologische zoo konden geïnteresseerden ontdekken wat de natuurlijke habitat van een archeoloog was, de archeologen live aan het werk zien of eerdere dagen van de opgraving volgen.

via bodycambeelden. Voor een unieke zintuiglijke ervaring was er ASMRchaeology, waarbij de rustgevendende geluiden van archeologisch veldwerk te beluisteren waren. Daarnaast konden bezoekers scherven puzzelen, op zoek gaan naar verborgen details in een grote zoektekening of in archeologische outfit het bezoek vast leggen in de fotohoek.

Voor gezinnen met kinderen was er de zomerzoektocht Schatten van Vlieg, waarbij ze konden proeven van archeologie. Door archeologische opdrachten en raadsels op te lossen, ontdekten jonge bezoekers onder andere waarvoor glazuur werd gebruikt in de middeleeuwen en wat het favoriete koekje van een archeoloog is.

Van Aarde tot Zaal

Niet alleen bezoekers, maar ook scholengroepen, buurtbewoners en vrijwilligers konden actief deelnemen aan het archeologisch onderzoek. Tijdens de zomervakantie waren er workshops waarin deelnemers mee konden helpen met grond zeven, vondsten wassen, scherven puzzelen en archeologische objecten documenteren. Specialisten gaven uitleg over materialen zoals aardewerk, metaal, botmateriaal en glas. Het verzamelde materiaal vormde de basis voor de tentoonstelling Van Aarde tot Zaal, die op 8 september opende tijdens Open Monumentendag.

Meer dan 4.000 bezoekers

Met meer dan 4.000 bezoekers, variërend van toevallige passanten tot erfgoedliefhebbers en heel wat schoolgroepen, was De Tuin van het Verleden een groot succes. Dank aan iedereen die heeft bijgedragen aan dit fantastische project!

Dirk Devestel

“Mijn echtgenote zag de ‘vacature’ op het vrijwilligersplatform van stad Brugge en dacht dat dit wel iets kon zijn om een deel van mijn pensioentijd aan te besteden, gezien mijn hart nogal verbonden is aan de stad. Dus vond ik het leuk om tijdens het zeven op onbeduidende dingetjes te stoten die dan toch na het wassen verrassend van waarde bleken te zijn. Zo was ik de trotse vinder van een kopspeldje, een steentje van een ring, een onderdeelje van een gesp van een broeksriem en een muntje. Met één enkele scherp hoop je een hele pot te vinden, ik ben dan ook heel benieuwd of men met onze vondsten schatten heeft kunnen wedersamenstellen.”

Caro Hendricx

“Het was een genoegen om als vrijwilliger een steentje te mogen bijdragen aan het ontrafelen van de geschiedenis van ons mooie Brugge!! Te gek wat je allemaal kan leren uit en vinden op een plek als deze.”

Françoise Verfaillie

“Ooit droomde ik ervan archeoloog te worden, gefascineerd als ik was om het leven van mensen van vroeger en uit andere culturen te leren kennen. Ik vond het heerlijk om alsnog even in de schoenen van archeologen te kunnen staan.”

Ingrid Mostrey

“Voor mij is het de eerste ervaring met de archeologische praktijk en een eerste keer is altijd een beetje speciaal.”

BIS-stage bij Raakvlak

STIJN

Tijdens mijn studie archeologie kwam ik via stages al met Raakvlak in contact. In 2017 mocht ik bij hen mijn eerste veldwerkstage doen aan de Sint-Niklaaskerk in Westkapelle. Na enige werkervaring te hebben opgedaan bij BAAC Vlaanderen, mocht ik door deze BIS met een heel ander aspect van archeologie kennismaken dan ik gewoon was. De focus van deze stage lag namelijk op publiekswerking, in plaats van op het veldwerk en de archeologische bureaustudies waaraan ik toen al gewend was.

In het begin van de stageperiode stond de grote verhuis van Raakvlak gepland; van De Pakhuizen aan de Komvest naar de nieuwe Erfgoedfabriek. Ik ben blij dat ik een steentje heb kunnen bijdragen aan het overbrengen van de duizenden dozen vol vondstenmateriaal. Tot op het einde van de stage ben ik geregeld bezig geweest met het organiseren van vooral educatief materiaal in de nieuwe publieksruimte, waar later groepen/klassen zullen worden ontvangen. Voor het jongere publiek is er ook natuurlijk het jaarlijkse Krikrakfestival in Brugge, waarvoor ik samen met publieksarcheologe Caroline Landsheere enkele toffe opdrachtjes mocht voorbereiden.

Een deel van mijn taken was verbonden met het archeologische onderzoek dat uitgevoerd werd in de tuin van de Sint-Godelieveabdij. Op de site en in de bijhorende archeologische pop-up mocht ik veel geïnteresseerden ontvangen en rondleiden. Zelf mocht ik ook een selectie maken van door vrijwilligers gewassen vondsten om deze hier vanaf Open Monumentendag tentoon te stellen. Uiteindelijk hebben we bij deze site wel 4.000 bezoekers mogen ontvangen! Zowat op elk gegeven moment waren de archeologen van RAAP België, BAAC Vlaanderen en Ruben Willaert daar bezig met het aansnijden van interessante archeologische sporen, dus was er steeds heel wat over het onderzoek te vertellen. Nu moet ik eerlijk toegeven dat het bij mij af en toe wel kriebelde om mee de werkput in te duiken om te helpen met de opgraving, maar de kans om deel te nemen aan veldwerk kreeg ik uiteindelijk ook bij Raakvlak zelf! Zo heb ik mijn GPS-meetvaardigheden nog eens kunnen opfrissen tijdens een proefsleuvenonderzoek in Sint-Pieters en een proefputtenonderzoek met opvolgende opgraving in het centrum van Brugge.

Tijdens de BIS werd enkel nog duidelijker wat ik tijdens eerdere stages bij Raakvlak al kon vaststellen: het is een absoluut topteam, vol aangename, boeiende mensen die erg gedreven zijn in wat ze doen. Ik kan enkel naar hen opkijken en heb ook heel wat van hen kunnen leren in deze zes maanden. Ook in de toekomst hoop ik nog verder een breder publiek warm te maken voor de wonderlijke wereld van de archeologie, een wereld die het zeker verdient om meer belicht te worden!

Een BeroepsInlevingsStage, kortweg BIS genoemd, is een betaalde stage binnen een bedrijf met als doel je vaardigheden aan te scherpen. Het is een opleidingscontract, waarbij de nadruk ligt op het vergaren van nieuwe vaardigheden en competenties voor de toekomst. Dergelijke stages gebeuren steeds in overleg met de VDAB, op basis van een opleidingsplan. De maximale periode van de stage bedraagt 6 maanden.

↑ Stijn geeft een rondleiding op de opgraving aan de Godelieveabdij (© Onroerend Erfgoed)

RAAKVLAK OP SCHOOL

In 2024 mochten we opnieuw heel wat scholen warm maken voor archeologie. We verwelkomden heel wat klassen voor een rondleiding in het Archeologie pop-uphuis ‘De tuin van het verleden’ in de Sint-Godelieveabdij in Brugge, al dan niet met aansluitende rondleiding op de opgraving of workshop.

Naast deze scholenbezoeken die begeleid werden door een Raakvlakker waren er ook twee educatieve pakketten beschikbaar bij de tentoonstelling ‘Verhalen uit de Ondergrond. Brugge in het jaar 1000’ in het Gruuthusemuseum in Brugge en bij de reizende tentoonstelling ‘Gif mo Goaze! 80km archeologie dwars door West-Vlaanderen’. We hebben geen cijfers over het aantal keer deze door scholen werden gebruikt om (al dan niet onder begeleiding van een gids) een tentoonstelling te bezoeken.

Ook werden onze gratis educatieve uitdagingen voor junior archeologen op de website www.123archeologie.be weer gretig gebruikt door leerkrachten in de klas. Voorlopig zijn deze enkel gericht op lagere scholen, maar in 2025 komt er een uitbreiding naar de derde kleuterklas en in 2026 naar het middelbaar. Een project waar we in 2024 al heel wat tijd instaken en enthousiast naar uitkijken.

Datum	Locatie	School	Thema
15/01	Beernem	VBS De Regenboog	Workshop Vondsten(f)luisteraars
19/04	Brugge	VBS Sint-Leo Hemelsdaele	Erfgoedklasbak: Viking in de klas
19/04	Brugge	VBS Sint-Leo Hemelsdaele	Erfgoedklasbak: Viking in de klas
04/05	Brugge	VBS Sint-Leo Hemelsdaele	Archeologiedagen: voorleessessie voor kleuters
04/05	Brugge	VBS Manitoba	Archeologiedagen: voorleessessies voor kleuters
12/06	Brugge	Steinerschool Brugge (middelbaar onderwijs)	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
13/06	Brugge	Sint-Leo Hemelsdaele (middelbaar onderwijs)	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
17/10	Brugge	Technisch Instituut Heilige Familie - Maricolen (middelbaar onderwijs)	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
18/10	Brugge	BS De Tandem	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
23/10	Brugge	Vives Hogeschool lerarenopleiding	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
24/10	Brugge	Technisch Instituut Heilige Familie - Maricolen (middelbaar onderwijs)	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
06/11	Brugge	Steinerschool Brugge (middelbaar onderwijs)	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
07/11	Brugge	BuBaO Het Anker	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
13/11	Brugge	VTI Brugge (middelbaar onderwijs)	Rondleiding Archeologie pop-uphuis
11/12	Brugge	Vives Hogeschool lerarenopleiding	Rondleiding Archeologie pop-uphuis

Links: een viking in de klas tijdens de Erfgoedweken

Rechts: een klas voert de 123-archeologie uitdaging “Tijdsreizigers” uit

School op bezoek in de Sint-Godelieveabdij, Brugge (Archeologie pop-uphuis en rondleiding opgraving)

PUBLICATIES

Luc ALLEMEERSCH, Frédéric CRUZ, Femke GERMONPRÉ, Pieter LALOO, Jari Hinsch MIKKELSEN, Annelies STORME, Ruben VERGAUWE, Jeroen VERHEGGE en Dieter VERWERFT 2023: Veen als venster op het verleden. Een archeologisch syntheseonderzoek naar veen en de relatie met menselijke activiteiten in het oostelijk kustgebied van de prehistorie tot en met de Romeinse periode, *SYNTAR 016*.

Stefan DECRAEMER en Caroline LANDSHEERE 2024: Vondsten(f)luisteraars. Opmerkelijke archeologische vondsten uit Oostkamp, in: *Nieuwsbrief Heemkring Oostkamp 25/1*, 2-3.

Jan HUYGHE 2024: Kleine ridders van de ronde tafel, in: Scholliers P., Verboven K., Geysen I., Januarius J., Galand M., Dierkens A. en von Hoffmann V. (Eds.), *Een geschiedenis van België in 100 voorwerpen*, 195-199.

Femke GERMONPRÉ, Frederik ROELEN, Guenevere SOUFFREAU en Katrien VAN DE VELDE 2024: Nieuw onderzoek naar de graven van Anselm Adornes en Margareta Van der Banck, in: Dumolyn J. en Geirnaert N. (Eds.), *Een hemels Jeruzalem in Brugge. Het Adornesdomein en de Jeruzalemkapel*, 115-122.

Dieter VERWERFT, Jan HUYGHE, Femke GERMONPRÉ, Jari Hinsch MIKKELSEN en Koen DEFORCE 2024: Kwetsbaar funerair erfgoed: een Romeins grafveld langs de Sint-Trudostraat in Assebroek (Brugge), *Signa 13*, 151-159.

Dieter VERWERFT, Griet LAMBRECHT en Jari Hinsch MIKKELSEN 2024: De gelaagde geschiedenis van Brugge: drie kleinschalige archeologische onderzoeken in het noorden van de Brugse binnenstad (W.-VI.), *Archeologica Mediaevalis 47*, 28-30.

Caroline LANDSHEERE 2024: De Tuin van het Verleden, *Ex Situ 43*, 18-19.

Dieter VERWERFT en Björn HINDERYCKX 2024: Een vloertegel met gewapende meerman, *Musea Brugge Magazine 2*, 20-21.

Dieter VERWERFT en Tom VANDELANNOITE 2024: De oudste gedetailleerde weergave van een iconische, maar verdwenen site: de Eekhoutabdij op de kaart van Marcus Gerards, in: Goeminne K. (Ed.), *De Wereld van Marcus Gerards*, 244-253.

Jan HUYGHE en Griet LAMBRECHT 2024: 'den broek ant lijf' 17e-eeuwse genummerde spreukborden, *Musea Brugge Magazine 4*, 13-15.

Caroline LANDSHEERE 2024: De Tuin van het Verleden, Archeologie pop-uphuis, *Musea Brugge Magazine 4*, 16-17.

Jan HUYGHE 2024: Een rituele nagel tegen de rusteloze doden, in: *Beiretoppers, Beernems historisch en inspirerend erfgoed*, 28-29.

Dieter VERWERFT en Caroline LANDSHEERE 2024: Mysterie in de Eekhoutabdij van Brugge 'Wie lag er begraven in de loden grafkist?', *Ex Situ 45*, 8-12.

PERS EN SOCIALE MEDIA

Net als vorige jaren werd er in 2024 veel bericht over archeologie in de pers. We lanceerden persberichten en organiseerden zelf of in samenwerking met externen verschillende persmomenten. De belangrijkste persmomenten waren zonder twijfel die over de komst van de Vikingen tijdens Erfgoeddag waarbij o.a. burgemeester De Fauw een Vikingtattoo liet zetten, die over het Archeologie pop-uphuis in de Sint-Godelieveabdij, Brugge en die over de identiteit van de 'man in de loden kist' die gevonden werd tijdens de opgraving in 2023 in de Eekhoutpoort, Brugge. Dit resulteerde in meer dan 50 artikels, interviews of vermeldingen in verschillende kranten, nieuwswebsites, op de radio en op televisie.

Naast berichtgeving in de pers hielden we jullie ook op de hoogte van onze activiteiten via onze eigen kanalen. In 2024 verstuurden we 6 nieuwsbrieven en 1 nieuwsflash, publiceerden we 16 berichten op onze website, plaatsen we meer dan 100 posts op Facebook en Instagram.

Burgemeester van Brugge, schepen van cultuur Brugge en voorzitter van Raakvlak laten een Vikingtattoo zetten tijdens het persmoment over de komst van de Vikingen naar Erfgoeddag in Brugge

Bult in Zicht! Over middeleeuwse Mottekastelen

1 maart tot 11 mei

Met "Bult in zicht!" gaan we een kleine 1000 jaar terug in de tijd. Naar de middeleeuwen, wanneer overal in Europa vreemde bulten in het landschap verschijnen. Ontdek de fascinerende wereld van mottekastelen!

Deze middeleeuwse versterkingen uit aarde en hout waren het statussymbool van de adel en hadden vaak een belangrijke militaire betekenis. Bezoek de reizende tentoonstelling die in 2023-2025 door de provincies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen gaat en leer meer over deze indrukwekkende bouwwerken en over het middeleeuwse landschap.

Van 1 maart tot en met 11 mei kan je elke dag deze tentoonstelling bezoeken in de Kerk van Lissewege. Gratis en zonder reservatie! Deze tentoonstelling kwam tot stand dankzij Provincies Oost- en West-Vlaanderen en strijkt neer in Lissewege dankzij pastorale eenheid Effeta, met steun van IOED Raakvlak.

Dagelijks open van 10-17u
Onze Lieve Vrouw Bezoekingskerk
Lissewege
Onder de Toren, 8380 Lissewege
(Brugge)

Verhalen uit de Ondergrond VII

26 maart

Twee keer per jaar organiseren we de lezingreeks 'Verhalen uit de Ondergrond', waarbij we verhalen brengen over archeologie – in de breedste betekenis van het woord – in Brugge en Ommeland. Dit keer staan de lezingen integraal in het teken van de verdwenen Abdij Ter Doest in Lissewege. Je herinnert je misschien de spectaculaire geofysische resultaten nog van het onderzoek in 2022? Of de succesvolle Open Monumentendag die we er toen organiseerden?

Deze lezingen staan er op het programma:

- Annelies Van Caenegem: Het landschap rond Ter Doest
- Reinoud Van Acker: De bovengrondse resten van abdij Ter Doest
- Philippe De Smedt: De ondergrondse resten van Ter Doest

Zoals steeds gaan de deuren open om 19u. De lezingen starten stipt om 19u30. Inschrijven is vanwege beperkte plaatsen noodzakelijk.

Toegang is gratis.

Woensdag 26 maart 2025
Zaal open om 19u00 en start lezingen om 19u30
THEATERZAAL DE BIEKORF
Sint-Jakobstraat 8, 8000 Brugge

Erfgoeddag 'Game On!'

27 april

Ontleen onze Romeinse gezelschapsspelletjes om zelf in de klas te spelen tijdens de Erfgoedweken.

Archeologiedagen

23, 24 en 25 mei

Tijdens de Archeologiedagen kan je ons vinden in het kamphuis Vloethemveld in Zedelgem/Jabbeke met de Vloethemveldcollectie en een archeologische rondleiding op het terrein.

Je kan ons ook vinden met rondleidingen langs de Cirkels van Ver-Assebroek in Brugge.

En samen met de bibliotheek organiseren we interactieve voorleessessies voor kleuters in Brugge.

Praktische details kan je binnenkort vinden op onze website.

Open Monumentendag

13 en 14 september

Thema: In stijl

Dit jaar ligt de focus van Open Monumentendag op de vele architecturale stijlen die ons land kent. Raakvlak gaat nog wat verder en reist terug in de tijd.

We openen de deuren van het Merovingisch huis en focussen op Merovingische bouwtechnieken.

Details volgen later

Verhalen uit de Ondergrond VIII

15 oktober

Thema volgt later

Toegang is gratis.

Woensdag 26 maart 2025
Zaal open om 19u00 en start lezingen om 19u30
THEATERZAAL DE BIEKORF
Sint-Jakobstraat 8, 8000 Brugge

Krikrak

1 november

Op zaterdag 1 november 2025 verwelkomt Krikrak opnieuw families in Brugge voor een weekend vol spel, creativiteit en verrassingen.

Samen met House of Time en Woesh toveren we het terrein aan de Komvest om tot een gezellige plek om samen *Dia de los muertos* te vieren.

Details volgen later

AGENDA 2025

Indien een activiteit niet kan doorgaan op de datum die we hier vermelden, alvast onze excuses.

Via onderstaande QR-code raadpleeg je steeds de meest actuele versie van de agenda op onze website!

